Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018 **Eva Sixtová**

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

Bakalářská práce

Spolupráce běžné základní školy s poradenskými a školskými zařízeními z pohledu výchovného poradce

The cooperation of primary or secondary school with educational consulting institutions front the focal point of view of school's counsellor

Eva Sixtová

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: B SPPG (7506R002)

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Spolupráce běžné základní školy s poradenskými a školskými zařízeními z pohledu výchovného poradce vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování doc. PaedDr. Evě Šotolové, Ph.D. za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

.....

podpis

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA, Katedra speciální pedagogiky

ZADÁNÍ **BAKALÁŘSKÉ** PRÁCE

Příjmení a jméno studenta:	***Sixtová Eva***
Studijní program:	***Speciální pedagogika (B7506)***
Studijní obor:	***B SPPG (7506R002)***

Téma bakalářské práce: ***SPOLUPRÁCE BĚŽNÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLY S PORADENSKÝMI A ŠKOLSKÝMI ZAŘÍZENÍMI Z POHLEDU VÝCHOVNÉHO PORADCE***

Téma v angl. jazyce: THE COOPERATION OF PRIMARY OR SECONDARY SCHOOL WITH EDUCATIONAL CONSULTING INSTITUTIONS FRONT THE FOCAL POINT OF VIEW OF SCHOOL'S COUNSELLOR

Stručná charakteristika práce (zaměření v rámci tématu, cíle, výzkumný problém)

Seznámení s poradenskými pracovišti a školskými zařízeními, se kterými základní škola spolupracuje

Přiblížení konkrétních kazuistik a postup při řešení jednotlivých případů současných i z minulosti základní školy.

Cílem je zhodnocení spolupráce a případná doporučení pro nejvhodnější postupy v práci výchovného poradce.

Základní literatura:

1) VOJTOVÁ, Věra. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti.*
2) MERTIN, Václav a kol. *Výchovné poradenství*
3) MERTIN, Václav a kol. *Problémy s chováním ve škole - jak na ně: individuální výchovný plán.*
4) VALENTOVÁ, Lidmila a kol. *Školní poradenství II.*
5) NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství*
6) ZAPLETALOVÁ, Jana a kol. *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika v pedagogicko-psychologických poradnách.*

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D Podpis vedoucího práce: Eva Šotolová

Zadáno v ZS / LS, 216/2017

Odevzdání (předběžně): termín letní, ~~podzim, zimní~~ 2017/2018

Podpis vedoucí katedry: .....

V Praze dne: .....

ABSTRAKT:

Bakalářská práce se zaměřuje na práci výchovného poradce na běžné základní škole s počtem žáků 100-300. Mapuje nejčastější činnosti výchovného poradce během celého školního roku. Seznamuje s jednotlivými organizacemi, se kterými výchovný poradce spolupracuje.

Praktická část se věnuje především etopedické dimenzi výchovného poradenství. Použitím strategie kvalitativního výzkumu případové studie se snaží poukázat na jednotlivé fáze procesu řešení problémového chování žáků na prvním i druhém stupni základní školy. Cílem práce je upozornit na to, jak potřebné je, aby výchovný poradce disponoval dostatečnými znalostmi ze speciálně pedagogických oborů, v tomto případě především etopedie.

Metody v práci použité byly analýza dokumentů, pozorování, rozhovor s učiteli a zpráva ze Střediska výchovné péče. Případ je pojímán také chronologicky.

Ze závěrů bakalářské práce vyplývá nutnost vysoké erudovanosti výchovných poradců na základních školách, včasné intervence v případě jednotlivých případů řešení problémového chování a těsné spolupráce s dalšími institucemi, především s rodinou, která se jeví v těchto případech jako nejdůležitější.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Výchovný poradce, etopedie, školská poradenská zařízení, žák s problémovým chováním

ABSTRACT:

This thesis is focused on the work of school counselor at a standard elementary school with the attendance of 100 to 300 students. It maps the counselors usual and most common everyday tasks during the school year. Moreover, it introduces organizations the counselor cooperates with.

Secondly, the practical part of the thesis is focused on the Behavior Dimension of school counseling. It strives to highlight the various phases of solution proces while dealing with problematic behavior of primary and lower secondary school via case study. The main goal is to show the need for counselor to hold special and specific knowledge needed for effective job execution / in this case the area of pupils behavior

The methods applied within this research have been documents analzsis, observation, interviews with teachers and a report from SVP. The study focuses this case from the chronological wiev.

From the findings of this thesis can be seen the need for high erudition of counselors at the elementary schools, timely interventions in each individual case of problematic behavior, and the need for close cooperation with various organizations, mainly with family that perceived as the most important in such cases.

KEYWORDS:

Counselor, etopedie, educational consulting organisations, problematic students

Obsah

ÚVOD 8

TEORETICKÁ ČÁST 10

1 Výchovný poradce 10

1.1 Zápisy do ZŠ 13

1.2 Kariérové poradenství 14

1.3 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami 15

1.4 Žáci se specifickými poruchami chování 16

1.5 Tvorba Individuálních vzdělávacích plánů a Plánů pedagogické podpory 20

1.6 Jednání s rodiči 21

1.7 Současné problémy 22

2 Spolupracující zařízení 24

2.1 Středisko výchovné péče 24

2.2 Pedagogicko-psychologická poradny 25

2.3 Speciálně pedagogické centrum 26

2.4 Orgán sociálně-právní ochrany dětí 27

2.5 Další instituce 27

PRAKTICKÁ ČÁST 29

3 Popis šetření 29

3.1 Výzkumná otázka, cíl 29

3.2 Definice případu 29

3.3 Volba strategie výběru vzorku 29

3.4 Metody zisku dat 29

3.5 Způsob hodnocení a analýza dat 30

4 Uvedení hlavního případu – žák č. 1 31

4.1 Rodinná anamnéza 31

4.2 Obsahová analýza 31

5 Chronologické pojetí případu 40

5.1 Využití zkušeností v následující praxi – žák č. 2 42

6 Spolupráce s rodinou 44

6.1 Využití zkušeností v praxi – žák č. 3 48

7 Závěr šetření 52

ZÁVĚR 55

ÚVOD

Zvolila jsem téma výchovného poradenství, kterému se věnuji již několik let. Jako výchovná poradkyně a zároveň třídní učitelka jsem se v praxi setkala s mnoha případy, kdy jsem si uvědomila, o jak náročnou práci jde a jak málo jsme my, učitelé, vybaveni potřebnými znalostmi a dovednostmi. Na začátku svého působení jsem netušila, co všechno budu muset podstoupit a kolik času a sil mne bude výchovné poradenství stát. Nikde jsem nedostala univerzální návody, jak vzniklé problémy řešit. V průběhu dlouholeté praxe jsem získala mnoho potřebných informací, prošla smysluplnými i zbytečnými školeními a načerpala cenné praktické zkušenosti.

V následujícím textu se budu věnovat především otázce, zda jsem v průběhu let řešila všechny případy adekvátně, zda jsem někde nepochybila a zda bylo možné něco změnit. Cílem šetření je popsat, s jakými nástrahami se výchovný poradce na základní škole setkává při řešení etopedických problémů. Smyslem práce je upozornit na vzrůstající požadavky na znalosti speciálně pedagogických oborů, v tomto případě se jedná o etopedii, tedy práci se žáky s problémovým chováním a specifickými poruchami chování. Doufám, že toto zamyšlení bude přínosné nejen pro mne, ale i pro další kolegy, kteří s takovými dětmi pracují.

Teoretická část se zaměřuje na stěžejní oblasti působení výchovného poradce na základní škole a také se pokouší o výčet jednotlivých institucí, s nimiž poradce běžně spolupracuje. Je členěna do dvou kapitol. První z nich se věnuje specifické pozici výchovného poradce ve škole, vymezuje jeho činnost v rámci práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a žáky s poruchami chování. Dále se zaměřuje na problematiku jednání s rodiči, na tvorbu Plánů pedagogické podpory a Individuálních vzdělávacích plánů, zabývá se také kariérovým poradenstvím a zápisy do prvních tříd. Druhá kapitola seznamuje s jednotlivými institucemi, se kterými výchovný poradce spolupracuje. Jsou zde stručně popsány z hlediska jejich legislativního ukotvení a oblasti působení. Práce také dává do spojitosti tyto instituce s výchovným poradcem a popisuje jejich vzájemnou spolupráci.

Praktická část se zaměřuje na postupy při řešení problémového chování žáka na základní škole. Jako třídní učitelka a výchovná poradkyně se často potýkám s etopedickou problematikou nejen na druhém, ale i na prvním stupni. Přestože trend posledních let přisuzuje etopedické otázky více metodikům prevence, již sám název této funkce napovídá, že jde spíše o předcházení problémovému chování žáků, nikoliv však

o jejich samotné řešení a následné kroky s tím spojené. Mezi ně spadá mnoho úkonů, kterých se účastní také výchovný poradce. Podílí se na komunikaci se školskými poradenskými zařízeními a střediskem výchovné péče, dále s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a v neposlední řadě bývá hlavním aktérem při jednání s rodiči. V případě, že je nutné svolat výchovnou komisi, je výchovný poradce jedním z jejích členů. K jeho dalším povinnostem patří vedení dokumentace o jednotlivých žácích a spolupráce při tvorbě Individuálních vzdělávacích plánů, které Vyhláška 27/2016 Sb. doporučuje pro všechny žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, tedy i pro žáky s problémovým chováním.

Výzkumné šetření se proto zabývá náročným procesem intervence v případě žáků, u nichž se v době povinné školní docházky vyskytlo mnoho problémů v chování. Ke zmapování etopedické problematiky je využita metoda kvalitativního výzkumu pomocí strategie případové studie. Hlavní technikou je analýza dokumentů nejen ze střediska výchovné péče, ale i poznámek třídní učitelky a výchovné poradkyně, dále analýza výpovědí jednotlivých učitelů, kteří se žáky pracovali. Zajímavý bude jistě také pohled na časovou osu, která postihne chronologické hledisko intervence a poslouží k porovnání stupňujícího se vývoje nevhodného chování sledovaných žáků. Oblasti jednání s rodiči a spolupráci s rodinou žáka je věnována samostatná kapitola. K celistvosti obrazu napomohou dále výpisy z výsledků vzdělávaní, poznámky o chování žáků a ukázky z jejich sešitů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Výchovný poradce

„Výchovný poradce je učitel, který je pověřený ředitelem školy vykonávat nad rámec své běžné pedagogické činnosti ještě odbornou poradenskou činnost.“ (Ehlová, 2016, s. 56)

Výchovní poradci se na svoji práci vzdělávají formou studia ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů v rámci celoživotního vzdělávání, které trvá 4 semestry v rozsahu přibližně 250 hodin. Studium je zaměřeno na získání vědomostí a dovedností, které se projeví ve schopnostech aplikace pedagogiky a psychologie do výchovného poradenství. Pro zvýšení kompetencí výchovných poradců v oblasti péče o žáky se zdravotním postižením organizují pravidelně krajská pracoviště NIDV vzdělávací program pro ty poradce, kteří nemají speciálně pedagogické vzdělání. Mají tak možnost získat potřebné informace k problematice péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Výchovný poradce pracuje zpravidla v týmu poradenských pracovníků, jenž se skládá z výše zmíněného výchovného poradce, školního metodika prevence, třídních učitelů a na některých školách se také setkáme se školním psychologem, školním speciálním pedagogem a celkem běžný je dnes i asistent pedagoga. Tento tým, ať již v užším nebo širším složení, se nazývá školní poradenské pracoviště. Všichni jeho účastníci se věnují nejen prevenci, ale také včasné intervenci zachycených problémů žáků. Jedná se nejen o běžné starosti, jako jsou vztahy mezi spolužáky, špatný prospěch, volba povolání, ale také o sociálně patologické jevy a problémové chování žáků.

Mezi standardní činnosti výchovného poradce patří poradenská, metodická a informační činnost. Mezi poradenské se řadí:

- *„kariérové poradenství a pomoc při rozhodování o další vzdělávací a profesní cestě žáků*
- *vyhledávání žáků vyžadujících zvláštní pozornost a péči při vzdělávání (zejména žáků se speciálními vzdělávacími potřebami), zajišťování a zprostředkování diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb, příprava podmínek pro integraci žáků se zdravotním postižením, další péče o tyto žáky, koordinace poskytování poradenských služeb školou a školskými poradenskými zařízeními.“* (Mertin, 2013, s. 26)

Metodickou a informační činností se rozumí především shromažďování odborných zpráv a informací, jejich evidence, poskytování informací žákům, jejich zákonným zástupcům a pomoc pedagogickým pracovníkům škol. „*Výchovný poradce představuje rovněž klíčovou osobu při komunikaci a další spolupráci se školskými poradenskými zařízeními.*“ (Mertin, 2013, s. 64) Mezi tato zařízení řadíme pedagogicko-psychologickou poradnu, speciálně pedagogické centrum a středisko výchovné péče. Novosád zahrnuje mezi formy poradenské pomoci jednak vedení či informování, dále poradenství zaměřené na problém a pomoc s jeho řešením a do třetice jde o konzultační činnost. (in Ehlová, 2016, s. 33)

Jiné členění nalezneme u Horváthové

- *„poradenská činnost – poradenství v otázkách výchovy a vzdělávání, profesní orientaci, prevenci delikventního a problémového vývinu dětí a mládeže;*
- *konzultační činnost – je zaměřená na poskytování konzultací žákům a jejich zákonným zástupcům při řešení výchovných a vzdělávacích problémů a poskytování informací o formách studia na středních a vysokých školách a možnosti volby povolání;*
- *koordinační činnost – zprostředkování propojení školy s poradenskými zařízeními a jinými odbornými zařízeními zabývajícími se péčí o děti a mládež a poskytování metodické podpory pedagogickým pracovníkům*.“ (in Ehlová, 2016, s. 107)

Výchovný poradce tak zastává ve škole specifickou funkci, pracuje především jako řadový učitel, který vzdělává žáky, ale také je pověřen vedením školy, aby metodicky vedl své kolegy, organizoval pro ně vzdělávání a byl jim především nápomocen při tvorbě IVP. Dostává se tak často do střetu dvou rolí, kdy jako učitel je svým kolegům roven, ale jako výchovný poradce má jistou nadřazenou funkci z pohledu poradenského. Právě tato část jeho práce se zdá být nejchoulostivější. Ehlová spatřuje výhodu v tom, že „*je poradce ve stálém kontaktu se školním životem a je kdykoliv dostupný žákům. Nevýhodou je, že z pracovně právního hlediska je příliš vtažen do obrany zájmů školy jako instituce a to do takové míry, že nemůže nezávisle hájit zájem žáka.*“ (Ehlová, 2016, s. 31)

Účel poradenských služeb je specifikovaný v §2 Vyhlášky č. 72/2005 Sb. a má přispívat zejména k:

- *„vytváření vhodných podmínek pro zdravý tělesný a psychický vývoj žáků,*

pro jejich sociální vývoj, pro rozvoj jejich osobnosti před zahájením vzdělávání a v průběhu vzdělávání;

- *naplňování vzdělávacích potřeb a rozvíjení schopností, dovedností a zájmů před zahájením a v průběhu vzdělávání;*
- *prevenci a řešení výukových a výchovných obtíží, projevů různých forem rizikového chování, které předchází vzniku sociálně patologických jevů a dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací;*
- *vytváření vhodných podmínek pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním;*
- *vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky, kteří jsou příslušníky jiných kultur nebo etnických skupin;*
- *vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky nadané a mimořádně nadané;*
- *vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšího profesního uplatnění;*
- *rozvíjení pedagogicko psychologických a speciálně pedagogických znalostí a profesních dovedností pedagogických pracovníků ve školách a školských zařízeních;*
- *podpoře vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných ve školách a školských zařízeních, jakož i zmírňování důsledků znevýhodnění a prevenci jeho prohlubování;*
- *metodické podpoře pedagogů, kteří se podílejí na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných;*
- *metodické podpoře výchovných poradců a školních metodiků prevence, asistentů pedagoga a dalších pedagogických i nepedagogických pracovníků, kteří se podílejí na zajišťování podpůrných opatření ve vzdělávání žáků;*
- *posílení kvality poskytovaných poradenských služeb zejména prostřednictvím součinnosti školských poradenských zařízení a školních poradenských pracovišť;*
- *součinnosti s orgány veřejné moci a s právnickou osobou uvedenou v § 16b odst. 1 školského zákona*“ (Vyhláška 72, 2005, s. 38)

Práce výchovného poradce je spojena se situacemi, které sociální psychologie nazývá konfliktem rolí. „*Vnitřní konflikt rolí spočívá v rozporu mezi vlastními představami*

výchovného poradce, co se od něj očekává a jak má svoji funkci plnit.“ (Krejčová, 2010, s. 19) „*Vztah výchovný poradce – žák vyžaduje odlišný postoj k pedagogické realitě než vztah učitel - žák. Poradce zaujímá postoj psychologický (pozorující, vysvětlující, chápající), zatímco učitel spíše hodnotí a má vychovatelskou roli. Pokud poradce nenaváže s klientem vztah na bázi důvěry a porozumění, obvykle ve svých snahách neuspěje.“* (Ehlová, 2016, s. 37). Kolegové nebo vedení školy očekávají, že s nimi výchovný poradce bude sdílet veškeré informace, které se v rámci své praxe i mimo ni dozví, přestože jde často o důvěrné sdělení, jež ke sdílení určeno není a podléhá ochraně soukromí žáků a dalších osob. Spolupracovníky je považován za „zrádce“, který s nimi přece má „táhnout za jeden provaz“, a je poté velmi těžké ctít ono důvěrné sdělení. Může tedy dojít k situaci, kdy zájem dítěte jde proti zájmu školy. V takovém případě by měl poradce chránit zájem dítěte. Vnější konflikt rolí spočívá především v požadavcích vedení školy a práci samotného poradce. „*Je bezpodmínečně nutné, aby si obě strany vzájemně vyjasnily, co od sebe mohou očekávat, jaké jsou jejich kompetence v oblasti výchovné práce školy a jak se vzájemně doplňují.“* (Krejčová in Řízení školy, 2010, s. 21)

Často stojí výchovný poradce také před problémem, kdy se mu některý z žáků důvěrně svěří s problémem, který je závažný, může se na něj vztahovat i tzv. ohlašovací povinnost, či se týká některého z kolegů nebo žáků. Poradce musí ctít důvěrné sdělení, dle zákona musí splnit svou ohlašovací povinnost a zároveň v některých situacích chránit zdroj svých informací. Každému jednání by proto měla předcházet informace, že jsou situace, kdy zákon stojí nad důvěrným sdělením a bude tudíž povinností výchovného poradce danou skutečnost ohlásit.

1.1 Zápisy do ZŠ

Zápis do prvních tříd probíhá zpravidla za účasti budoucí vyučující prvňáčků a ředitele školy. Na některých školách se zápisu účastní i výchovný poradce, protože během něho dochází k prvním kontaktům s dítětem a jeho zákonnými zástupci, kteří předávají škole dokumentaci z poraden, speciálně pedagogických center či zprávy z vyšetření u odborníků. Nejčastější takovou zprávou je vyšetření školní zralosti. Vedení dokumentace, jak bylo psáno výše, spadá pod kompetenci výchovného poradce. Zároveň by měl poradce vyhledávat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a v průběhu zápisu se některé z budoucích potřeb projevit mohou.

Je přesně stanoveno období konání a doporučen průběh zápisu, který se skládá

ze dvou částí, formální a motivační. Formální částí se rozumí předání potřebné dokumentace zákonnými zástupci dítěte řediteli základní školy a samotné zapsání dítěte. Motivační část probíhá na každé škole různým způsobem, dle pokynu MŠMT by však samotný rozhovor s budoucím žákem neměl přesáhnout 20 minut. V případě zařazení dalších výtvarných technik či her je možné tuto část prodloužit až na 60 minut. Každé z dětí by se mělo umět představit, znát jména svých rodičů a sourozenců, a adresu, kde bydlí. Nejčastěji děti kreslí postavu někoho z rodiny, zpravidla matku či otce, zazpívají písničku nebo přednesou báseň, kterou znají z mateřské školy. V některých školách si povídají také o barvách, geometrických tvarech, zvířátkách a známé pohádce.

Změnou školského zákona ke dni 1. 9. 2016 došlo i ke změně postupu při zápisech do prvních tříd základní školy. Vzhledem k tomu, že se v minulosti poskytovalo příliš mnoho odkladů školní docházky z důvodu nezralosti dětí, došlo k odsunutí dne zápisu z období leden - únor na rozmezí od 1. do 30. dubna. Bohužel zároveň s tímto smysluplným odsunem došlo ke změně povinnosti doložit vyšetření školní zralosti školským pedagogickým zařízením již v den zápisu. Samotný zápis probíhá sice o několik měsíců později, děti jsou však vyšetřovány o několik měsíců dříve. V předškolním věku ale může hrát i jeden měsíc ve vývoji dítěte velikou roli. Je tudíž pravděpodobné, že za školsky nezralé bude takto diagnostikováno více dětí než v předchozích letech.

1.2 Kariérové poradenství

Dosti času zabere výchovnému poradci práce s žáky osmých a devátých tříd při výběru střední školy či učebního oboru. *„Kariérový poradce poskytuje poradenské služby, jejichž cílem je pomáhat jednotlivcům nebo skupinám a podporovat je při rozhodování v otázkách vzdělávání, profesní přípravy, volby zaměstnání a rozvoji kariéry.“* (Ehlová, 2016, s. 119) Za žáky pátých ročníků, kteří se hlásí na osmileté gymnázium, rozhodují především jejich zákonní zástupci. Poradenství se tak odehrává více na úrovni předání potřebných informací a dokumentů.

Vzhledem k tomu, že od školního roku 2016/2017 došlo k zavedení jednotných přijímacích zkoušek do oborů s maturitou z předmětů Český jazyk a literatura a Matematika, je třeba s žáky především v těchto předmětech intenzivně pracovat. Na některých školách jsou proto zaváděny v rámci disponibilních hodin například předměty Cvičení z matematiky a Cvičení z českého jazyka. V rámci těchto předmětů je v deváté třídě zopakována a procvičena veškerá dosud probraná látka.

Výchovný poradce informuje především o termínu podání přihlášek k přijímacímu

řízení. Na přihlášky na střední školu se uvádí známky zpravidla z osmé a deváté třídy. Poradce musí tedy již od sedmé třídy velmi aktivně žáky motivovat k učení a k dobrým výsledkům především v posledních dvou ročnících základní školy. *„V některých školách pořádají výchovní poradci schůzky pro rodiče žáků osmých a devátých tříd, kde hovoří o možnostech dalšího studia žáků.“* (Krejčová in Řízení školy, 2010, s. 21) Často jsou na tato setkání také zváni zástupci jednotlivých středních škol, kteří mohou rodičům podat bližší informace, případně je pozvat na dny otevřených dveří. V této době žáci navštíví například Informační a poradenské středisko při úřadu práce, kde se mohou seznámit se zaměstnaností v kraji, kde žijí, a také s perspektivními studijními a učebními obory. Dobrým pomocníkem při hledání vhodného oboru je i tvorba vlastního portfolia. Žáci tak získají postupně ucelený přehled o vlastních zájmech a úspěších. Snáze si pak dokáží zvolit obor, který by je bavil i v dospělosti. Nemalou pomocí je i vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, kde jsou žáci pomocí standardizovaných metod vyšetřeni a je jim posléze doporučován vhodný studijní či učební obor.

V deváté třídě pracuje výchovný poradce intenzivně nejen s žáky, ale i s rodiči na výběru střední školy, pomáhá s vyplňováním přihlášek a informuje o důležitých termínech při přijímacím řízení na střední školy. Dále zprostředkovává další setkávání rodičů a žáků se zástupci jednotlivých středních škol, ať již v rámci rodičovských setkání či přímo v průběhu výuky.

1.3 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

„*Mezi základní činnosti výchovného poradce patří i podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vytváření podmínek pro jejich vzdělávání a rozvoj.“* (Ehlová, 2016, s. 120)

Je třeba si také uvědomit, že podle novely školského zákona patří mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami „*osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Jedná se o soubor opatření – organizačních, personálních, vzdělávacích, která školy poskytují těm žákům, kteří tato opatření ze zákonem stanovených důvodů potřebují. Největší část žáků potřebuje podpůrná opatření v důsledku dopadů zdravotních a sociálních.“* (Ehlová, 2016, s. 121)

„*V kompetenci výchovného poradce je evidovat tyto žáky, zaštiťovat tvorbu individuálních vzdělávacích plánů a komunikovat se školskými poradenskými zařízeními*.“ (Krejčová in Řízení školy, 2010, s. 20)

Výchovný poradce musí nejenom evidovat tyto žáky, ale také vést dokumentaci, jež se jich týká. Spolu s tím musí také metodicky podporovat učitele, kteří ve spolupráci s výchovným poradcem nastavují dle doporučení školských pedagogických zařízení formy podpůrných opatření, ať již se jedná o vypracování Individuálně vzdělávacích plánů, nákup kompenzačních a speciálně pedagogických pomůcek, o pedagogickou intervenci nebo užívání speciálních metod a postupů ve výuce a jiné úkony spojené se vzděláváním těchto žáků.

Z hlediska speciálních potřeb žáků je velmi důležité vědět, že kromě pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogického centra nemůže žádná jiná instituce vydat doporučení k podpůrným opatřením. S těmito školskými poradenskými zařízeními pak v první řadě komunikuje právě výchovný poradce.

1.4 Žáci se specifickými poruchami chování

Žáci se specifickými poruchami učení a chování tvoří velkou skupinu v našem vzdělávacím systému. Kaleja uvádí, že jde o 3-5%, potažmo dokonce až 16-20% všech žáků. (Kaleja, 2013) *„Specifické poruchy chování či poruchy chování jsou psychologické či psychiatrické diagnózy, které mají definovaná jasná diagnostická kritéria, vyžadují odbornou intervenci, nejlépe interdisciplinární, a představují velkou zátěž jak pro rodiče a učitele, tak především pro samotné dítě.“* (Valentová, 2013, s. 69)

„Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni, která odpovídá jeho věku, jeho rozumovým schopnostem. Jde o opakující se stabilní vzorce chování, ve kterých jsou porušovány sociální normy, pravidla a práva druhých.“ (Valentová, 2013, s. 87)

„Žákovi s narušením dílčích funkcí odpovědných za řízení, regulaci a integraci chování, u kterého bylo toto postižení potvrzeno na základě psychologického a speciálně pedagogického vyšetření, případně také na základě doporučení odborného lékaře – neurologa, může být doporučeno vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu.“ (Zapletalová, 2006, s. 32) V takovém případě však nebývá změněn obsah vyučované látky. Plán se zaměří především na úpravu žákova školního prostředí. Je vhodné zařadit ho do méně početné třídy. Nutný je častější dohled nejen během výuky, ale i o přestávkách. Je třeba také jasně specifikovat pravidla pro různé úkony, v nichž žák selhává a umožnit mu případné odreagování v náročných situacích. Jde především o vytvoření vhodného výchovného prostředí, které bude minimalizovat žákovy problémy a také mu usnadní cestu k chování na společensky přijatelné úrovni. Na přijatých opatřeních se pak podílí nejen

celý pedagogický tým, který s žákem přijde do kontaktu, ale i nepedagogičtí pracovníci, poradenské zařízení a především žákova rodina. Ta by měla upravit své domácí podmínky tak, aby bylo možné i mimo školu dodržovat nastavená opatření. Bohužel toho nejsou všechny rodiny schopné a stává se, že právě návrat do rodinného prostředí vede k opětovnému zhoršení žákova chování. Zde je nutné zmínit především trpělivost a důslednost, tedy dvě vlastnosti, které patří při reedukaci specifických poruch učení a chování k nejdůležitějším.

Výchovný poradce by měl také vhodným způsobem rodině vysvětlit, že děti s poruchami chování jsou více ohroženy tím, že se u nich mohou rozvinout další psychosociální obtíže, je tedy nutné zaujmout vhodné výchovné a edukační postupy již v době drobných problémů a nečekat až se situace vyhrotí na neúnosnou míru a náprava bude téměř nemožná.

Děti se specifickými poruchami chování jsou snadno vzrušitelné, nejsou schopné plánovat a předvídat důsledky. Reagují na vše, co je v dané chvíli zajímavé a přitažlivé. Narušena bývá i schopnost vycházet s druhými. Takové dítě často pobíhá po třídě, bere spolužákům jejich věci, pošklebuje se, slovně je uráží, a tak se snadno dostává do sporu s ostatními.

Diagnostikované poruchy chování významně zhoršují školní fungování jedince. Výchovný poradce proto zjišťuje postavení dítěte v třídním kolektivu, jeho školní prospěch, úroveň schopností a dovedností. Důležitou součástí je způsob, jakým dítě komunikuje s autoritami, zda pomáhá v kompenzaci vhodné vedení. Při nedostatečné intervenci a nevhodném vedení se u dospívajících s poruchami chování zvyšuje riziko, že nedokončí studium.

Poruchy chování musíme odlišit od problémového chování. Jde o stav, *„kdy dítě překračuje očekávané projevy chování vzhledem k věku a k situaci, kontextu, nese v sobě negativní konotace.“* (Valentová, 2013, s. 69) *„Jde o výsledek vzájemné interakce učitele, dítěte a rodičů, v níž se projevují specifické rysy osobnosti všech zúčastněných, podmíněné i situačním kontextem.“* (Valentová, 2013, s. 70)

Nejčastějšími problémy v chování jsou:

- nerespektování autorit a odmlouvání
- vyrušování v hodině
- problémy s kázní o přestávkách
- vulgární projevy

- lhaní
- agresivita
- záškoláctví

Těmito neadekvátními projevy žáci často bojují o pozornost ostatních, které se jim nedostává běžným způsobem chování. Obdobné chování bývá také naučené a odpozorované od rodičů, sourozenců, vrstevníků nebo jiných vztažných osob. Je výsledkem interakce osobnosti jedince s prostředím, v němž žije. Je často účelové a má facilitační polohu, může být nástrojem při získávání respektu u vrstevníků, při dosahování nezávislosti na rodičích. Dalším důvodem problémového chování se stává obrana proti světu, který děti vnímají jako nepřátelský a ohrožující. Agrese vůči nim je často oplácena dětskou agresí nebo naopak únikem do vnitřního bezpečného světa. „*Spektrum problémů v chování se projevuje od sociální nezralosti dětí, jejich přílišné závislosti na dospělých, nadměrné úzkosti, nízkého sebehodnocení, přes nesoustředěnost, nepozornost, nedbalost ve školní práci či osobních věcech, podvádění, lhaní, krádeže, až po projevy agresivity (vzdorovité chování, negativismus, vztek, verbální agresivita, fyzické ubližování, šikana).*“ (Valentová, 2013, s. 74)

Problémové chování můžeme označit také za rizikové, neboť spolu s ním dochází k nárůstu zdravotních, sociálních a výchovných rizik, která se dotýkají nejen jedince samotného, ale i celé společnosti. Výchovný poradce spolu s ostatními pedagogickými pracovníky, s rodiči a poradenským zařízením hledá možnosti, jak ovlivňovat tato rizika nejen prevencí, ale i následnou intervencí. *„Škola svým charakterem a socializační funkcí je prostředím, kde se naskýtají příležitosti k rizikovým aktivitám, ale také prostředím, kde lze efektivně formulovat preventivní strategie a podporovat zdravý životní styl žáků.“* (Valentová, 2013, s. 77)

Žáci s problémovým chováním

Výchovný poradce se s problémy v chování setkává nejen u žáků s mentálním postižením, s diagnostikovanou poruchou chování a pozornosti (ADHD), u žáků s poruchou autistického spektra, ale i u žáků nadaných.

Děti s mentálním postižením bývají citově vzrušivé a impulzivní, nechápou nebo nezvládají sociální a školní požadavky, mohou mít problémy v mezilidských vztazích a běžně se u nich vyskytují i poruchy pozornosti. Problémem bývá také přílišná závislost na rodičích, důvěřivost a infantilní osobnost, které pak vedou ke zvýšenému riziku, že se takové dítě stane při špatném vedení třídního kolektivu obětí šikany.

Specifické poruchy chování a pozornosti (ADHD) se již v předškolním věku projevují *„v podobě nedostatků v oblasti kognitivních a percepčně-motorických funkcí, v oblasti regulace afektů a emotivity a také v sociálním přizpůsobení.“* (Valentová, 2013, s. 78). Existují tři základní symptomy: porucha pozornosti, hyperaktivita a impulzivita. Většina žáků s tímto syndromem v období školní docházky prožívá náročné chvíle. Mají oslabenou pozornost, nevydrží být soustředění celých 45 minut. Nejvíce se to projevuje v odpoledním vyučování, kdy je pro takové děti vhodné zařazovat odpočinkové předměty bez nutnosti sledovat náročný výklad. V opačném případě se pak děti nedokáží zklidnit, jejich hyperaktivita je neudrží na místě a dochází ke zbytečným konfliktům mezi nimi, učiteli nebo spolužáky. Impulzivita bývá často spojena i s neuvědomováním si následků. Žáci s ADHD se tak dostávají do nebezpečných situací, kdy mohou ublížit nejen sami sobě, ale i někomu z blízkých. Jde o rizikovou skupinu ve vztahu k poruchám chování. Mnoho těchto jedinců je ohroženo i v dospělosti. U některých se rozvine antisociální chování, také více tíhnou k závislostem jakéhokoliv druhu a k zneužívání návykových látek.

Kaleja uvádí typickou triádu projevů, se kterou se setkáváme u žáků s poruchou autistického spektra:

- sociální vztahy
- komunikace
- percepce (Kaleja, 2013)

Porucha se projevuje v oblasti sociálních vztahů, kdy děti nejsou schopny navazovat mezilidské vztahy, nebo je navazují nepřiměřeným způsobem. Stává se, že takový žák je k ostatním hrubý, nebo zvolí pro ostatní nepřijatelný kontakt. S tím je spojena komunikace s lidmi. Tyto děti nechápou nadsázku, ironii, vše berou doslovně a nevšímají si mimoslovních signálů svých komunikačních partnerů. V kolektivu třídy se pak velmi obtížně zapojují do společného hovoru. Třetí z triády, narušená percepce, se projevuje i v interakci s ostatními. To vše vede často k nedorozuměním, k chování nepřijatelnému pro danou skupinu a následnému vyčlenění takového žáka ze školního kolektivu.

Kaleja upozorňuje na fakt, že i nadané děti mohou trpět depresemi, úzkostí nebo nadměrnou sebekritikou. V oblasti chování se u nich může projevit snížená schopnost sociability. Tyto děti mohou být méně empatické a naopak zvýšeně kritické k ostatním, což pak může vést k narušení sociálních vztahů ve školním kolektivu. (Kaleja, 2013)

Především na prvním stupni základní školy řeší výchovný poradce problémy šikovných žáků, kteří opakovaně vyrušují, vykřikují a vymýšlejí vše možné jen z toho důvodu, že se nudí.

Terapie poruch chování

„*V oblasti terapie poruch chování platí několik důležitých zásad: včasnost, multidisciplinarita, komplexnost, systematičnost, dlouhodobost, platí, aby mělo dítě nastaveno jasná a srozumitelná pravidla*.“ (Valentová, 2013, s. 90) Včasností se rozumí okamžité řešení vzniklého problému. Nelze případnou intervenci odkládat na vhodnější dobu, ale je nutné reagovat bezprostředně. V rámci multidisciplinarity a komplexnosti hovoříme především o situacích, kdy se o nápravu snaží škola bez spolupráce rodičů nebo naopak situaci řeší rodiče ve spolupráci se střediskem výchovné péče, ale škola k intervenci není přizvána, protože si to rodiče nepřejí. Dotýká se to také situací, kdy je pedagogický sbor nejednotný a někteří učitelé problémové chování neřeší a jako takové je nevnímají. Dotčený žák pak zjišťuje, že u někoho se jeho nevhodné chování toleruje. Obdobně dochází k tomu, že rodiče chování žáka jako problematické nevnímají, považují ho za mírné odchylky od normy, které se s postupujícím věkem samy napraví. Praxe však ukazuje, že opak je pravdou a mírné počáteční problémy se s přibývajícím věkem prohlubují a násobí. Jasný systém a řád je pro výchovu dětí potřebný, pro ty s problémovým chováním se stává nutností.

Je třeba však podotknout, že každý výchovný poradce musí zvážit, jak náročná bude v daném případě intervence a jakým dílem se na ní může on sám podílet. Vzhledem k tomu, že na svoji práci má vymezen pouze omezený počet hodin a zpravidla není speciálním pedagogem - etopedem, měl by případ spíše jen koordinovat a samotnou práci s žákem přenechat dalším odborníkům. Mertin v souvislosti s možnostmi výchovného poradce zmiňuje také vysokou pravděpodobnost jeho neúspěchu v nápravě žáka, danou žákovým odporem k spolupráci, možnými konflikty s rodinou a neochotou dělat něco navíc ze strany kolegů z pedagogického sboru. (Mertin, 2013)

1.5 Tvorba Individuálních vzdělávacích plánů a Plánů pedagogické podpory

V současné době se na školách zavedly vedle Individuálně vzdělávacích plánů v rámci 2. - 5. stupně podpory také Plány pedagogické podpory, které jsou poskytovány žákům v 1. stupni podpůrných opatření.

Plány pedagogické podpory podle posledního znění Vyhlášky 27/ 2016 Sb. škola

vypracovává v případě, že samotné zohlednění žáka k naplňování jeho vzdělávacích potřeb nepostačuje. Po třech měsících je tento plán školou vyhodnocen a poskytnut pedagogicko-psychologické poradně, která ho využije jako součást podkladů k nastavení vyššího stupně podpůrných opatření. Rodiče o plán pedagogické podpory nežádají, jsou s ním ale předem seznámeni.

Plán pedagogické podpory obsahuje základní údaje o žákovi a specifikuje opatření mírného rázu, která jsou nutná pro kompenzaci žákových problémů. U žáků se specifickými poruchami chování jde například o změnu zasedacího pořádku, zvýšený dohled o přestávkách, možnost častějšího střídání činností během výuky. V průběhu tří měsíců škola plán vyhodnotí a v případě nutnosti doporučí rodičům návštěvu poradenského zařízení.

V rámci podpůrných opatření 2. – 5. stupně může být škole školským poradenským zařízením doporučeno vzdělávání podle Individuálně vzdělávacího plánu. V tomto případě je však nutné, aby rodiče o IVP zažádali u ředitele školy, který poté vydá rozhodnutí o povolení vzdělávání žáka dle IVP. Dalším krokem před samotným zahájením poskytování vzdělávání podle IVP je informovaný souhlas, jehož náležitosti jsou uvedeny v §16.

Celý tento proces koordinuje zpravidla výchovný poradce. Nejprve ve spolupráci s třídními učiteli, případně s učiteli předmětů, v nichž je nutno poskytnout žákovi podporu, vypracuje PLPP a podílí se i na jeho vyhodnocení. Následně spolupracuje se školským poradenským zařízením na nastavení nebo změně poskytovaných podpůrných opatření. Po obdržení doporučující zprávy se stává opět výchovný poradce styčnou osobou, která zodpovídá za další průběh vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami.

1.6 Jednání s rodiči

Rodina patří k první socializační skupině, která formuje člověka od jeho narození. V souvislosti s etopedií se sleduje její vliv na žáka. Pozornost je věnována tomu, jak spolu jednotliví členové rodiny komunikují, jak se vzájemně ovlivňují a jaký styl výchovy rodiče zvolili pro svého potomka. Rodina také předkládá svým dětem vzory a modely, které se pak odrážejí v chování žáka ve škole i mimo ni. Často výchovný poradce pochopí určité postoje nebo vzorce chování žáků teprve tehdy, když se setká s jejich rodiči. Je třeba upozornit na fakt, že ani ta nejlepší rodina nezaručí pozitivní vývoj dítěte. V potaz musíme vzít také celkovou osobnost dítěte, vlivy školy a mimoškolního prostředí. V současné době nebývale narůstá vliv médií na psychosociální vývoj dítěte.

Valentová se zmiňuje o nutnosti fungující komunikace mezi vyučujícími a rodiči, bez níž není možná školní úspěšnost. *„Dítě má specifické postavení – patří k oběma institucím, které si jeho prostřednictvím předávají informace a navazují vzájemný vztah.“* (Valentová, 2013, s. 194) Většina rodičů je přesvědčena, že normální je co nejméně komunikovat. Navázání komunikace je pro ně známkou počínajících problémů. *„Na straně rodičů těchto dětí vznikají tři základní tendence:*

- *tendence se kontaktu se školním poradenským pracovištěm vyhýbat, protože nechtějí být neustále konfrontováni s informacemi o neúspěších dítěte,*
- *tendence se školním poradenským pracovištěm spolupracovat při řešení problémů dítěte, protože vítají, že mají možnost s někým potíže dítěte sdílet, nebo*
- *tendence kontrolovat školní poradenské pracoviště a pobízet je k intenzivnější péči.“* (Valentová, 2013, s. 205)

Výchovný poradce bývá velmi často u jednání s rodiči. Je tam často přizván jako odborník, který zajišťuje naplňování speciálních vzdělávacích potřeb žáků, ale i jako poradenský pracovník při hledání možných řešení vzniklého problému. Zapletalová ve svém šetření uvádí, že *„práce s rodinou je označována jako činnost pro VP nejnáročnější z důvodů komunikace s rodiči a jejich nezájmu o spolupráci se školou.“*(Zapletalová, 2003, s. 11) Nejnáročnější jsou intervence do dysfunkčních rodinných vztahů. V těchto případech se výchovný poradce může cítit bezmocný, neboť řešení vyžaduje spolupráci rodičů, což v případě týrání, zanedbávání apod. bývá obtížné dosáhnout.

Valentová také zmiňuje problematiku důvěry. Rodiče si zpravidla nejsou zcela jistí, kam mají výchovného poradce zařadit. Zda ho mají považovat za řadového učitele, tedy člena pedagogického sboru. Zároveň ho ale v případě potřeby chtějí vnímat jako poradce. Dochází u nich tedy k ambivalentnímu postoji, nejsou si zcela jisti, zda bude poradce, jenž je zároveň učitelem, hájit zájmy jejich dítěte proti případným zájmům školy. Stejné problémy v postojích vůči vlastní osobě může poradce vnímat i ze stran svých kolegů. Ti se mohou obávat, že bude pouze hájit zájmy dítěte, stane se tak spojencem rodičů a postaví se proti vlastním kolegům. (Valentová, 2013, s. 206)

1.7 Současné problémy

Výchovný poradce v České republice působí především také jako běžný učitel. Na svoji práci má pouze sníženou vyučovací povinnost, která není odvislá od počtu žáků,

kterým se musí věnovat, ale závisí na celkovém počtu žáků ve škole. Nepřihlíží se ani k tomu, zda ve škole pracuje školní psycholog a speciální pedagog. Na malých školách je tak výchovný poradce jediná osoba, která se zabývá žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a má na to z úvazku poskytnutu pouze jednu vyučovací hodinu týdně. Od září roku 2016 se však z většiny výchovných poradců staly i odpovědné osoby za komunikaci s poradenskými zařízeními. K Individuálně vzdělávacím plánům se přidal v rámci prvního stupně podpůrných opatření i Plán pedagogické podpory. Všechna opatření musí výchovný poradce předem projednat se školským poradenským zařízením. Je zodpovědný za komunikaci mezi rodiči a školou. Měl by dokázat poradit i se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kterých na běžné škole neúnosně přibývá. Se změnou zákona měla proto přijít i vyšší hodinová dotace na jeho práci, bohužel se tak nestalo. Navíc nejsou všichni výchovní poradci dostatečně erudovaní v oblasti speciální pedagogiky. Pro zvýšení kompetencí výchovných poradců v oblasti péče o žáky se zdravotním postižením organizují pravidelně krajská pracoviště NIDV vzdělávací program v rozsahu 63 hodin. Tento program je určen kvalifikovaným výchovným poradcům základních a středních škol, kteří nemají speciálně pedagogické vzdělání. Nabízí se jim tak možnost získat potřebné informace k problematice péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ehlová uvádí, že *„skutečně dobrý poradce může odmítnout to, co je pro něho nebezpečné, co ho osobně zraňuje a co patří do kompetencí jiných odborníků. Bez lítosti a výčitek musí umět přijmout fakt, že nemůže vyřešit všechno, domluvit se s každým, každému pomoci, nemůže vše dělat za klienty. Může poskytnout jen tolik pomoci, kolik je druhý schopen přijmout.“* (Ehlová, 2016, s. 123) S tím nelze než jen souhlasit.

2 Spolupracující zařízení

Každý výchovný poradce by měl mít alespoň základní přehled o institucích a službách, které se v daném regionu jeho škole nabízejí. Dále budou zmíněny ty, s nimiž spolupracuje každý výchovný poradce celkem běžně. Existuje však spousta jiných, se kterými může navázat kontakt, nebo je doporučit žákům či jejich zákonným zástupcům. Mezi ně patří odborníci z řad psychologů, dětských psychiatrů, klinických logopedů a také různé nestátní neziskové organizace.

2.1 Středisko výchovné péče

Střediska výchovné péče (dále SVP) se zaměřují především na žáky s výchovnými obtížemi, poskytují pomoc dětem ohroženým rozvojem rizikového chování a jejich rodinám. SVP se také podílejí na poskytování podpory školám a pedagogickým pracovníkům. Základním předpokladem k poskytnutí péče ve středisku je dobrovolnost.

„*Cílem péče SVP je předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dětí a narušení jejich zdravého vývoje, zmírňovat, nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již rozvinutých poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a přispívat ke zdravému osobnostnímu rozvoji dětí.*“ (Kaleja, 2013, s. 135) Klienty mohou být osoby od 3 let do 26 let věku. Doba ukončení poskytování péče je závislá na době ukončení přípravy na povolání.

Velmi často vyhledají pomoc ve středisku rodiče, kteří si již nevědí rady s výchovou svého potomka. Výchovný poradce bývá první, kdo rodiče informuje o možnostech návštěvy SVP. Problémové chování je totiž často spojeno i se zhoršeným prospěchem ve škole, opakovanými kázeňskými prohřešky, častou absencí nebo záškoláctvím. Přestože projevy rizikového chování spadají do kompetence metodika prevence, je zpravidla výchovný poradce tou osobou, která kontaktuje rodiče, doporučí jim návštěvu střediska výchovné péče a koordinuje další spolupráci mezi rodinou, střediskem a školou.

Jednou z forem intervence jsou ambulantní služby, kdy klient zůstává dále ve svém přirozeném prostředí. Dochází spolu se zákonnými zástupci na pravidelné schůzky do SVP. Ambulantní služby zpravidla vždy předchází službám pobytovým.

Pobytovou službou se rozumí dvouměsíční preventivně výchovný pobyt. V tomto případě žák navštěvuje školu ve středisku a kmenová škola je vyzvána k vytvoření individuálního studijního plánu pro žáka. Třídní učitel nebo výchovný poradce bývá onou

styčnou osobou, která ve škole vypracování plánu koordinuje. Podpora ve vzdělávání ve středisku se zaměřuje spíše než na osvojení konkrétního učiva na získání vzdělávacích návyků.

Dobrou praxí bývá, když se výchovný poradce osobně zúčastní informativní schůzky o průběhu a výsledcích pobytu žáka. Škola pak nevychází pouze ze zprávy střediska, ale dostanou se jí i konkrétní informace od psychologa a speciálního pedagoga, kteří s žákem po dobu pobytu pracovali. „ *Výchovný poradce se stává prostředníkem mezi střediskem, školou a rodinou a poskytuje užitečné informace a návody třídním učitelům, jak se žákem po jeho návratu pracovat.“* (Ehlová, 2016, s. 69) „*V počátečních fázích spolupráce však nezřídka brání sdílení informací nesouhlas rodičů. Z důvodu nastolení bezpečného prostředí je nezbytné tento nesouhlas respektovat a postupně vést rodiče k tomu, že skutečné výsledky přinese pouze spolupráce v širokém týmu, jehož je škola nedílnou součástí.“* (Mertin a kol, 2013, s. 137)

2.2 Pedagogicko-psychologická poradny

Podle § 116 zákona č. 561/2004 Sb. jsou zřizována školská poradenská zařízení, mezi která se řadí pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. Jejich činnost je vymezena ve Vyhlášce č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

V poradně je žákům a jejich rodičům zpravidla k dispozici psycholog, speciální pedagog, logoped a sociální pracovník. „*Jejími úkoly je mimo jiné zjišťování připravenosti dětí na povinnou školní docházku, doporučování zařazení žáka do školy, provádění psychologických a speciálně pedagogických vyšetření*“ (Ehlová, 2016, s. 68) Činnosti pedagogicko-psychologických poraden lze rozdělit na činnost:

- diagnostickou
- intervenční
- informační a metodickou

Diagnostickou činností rozumíme například vyšetření školní zralosti, psychologickou a speciálně pedagogickou diagnostiku pro stanovení stupně podpůrných opatření. Cílem diagnostiky je také zjišťování příčin poruch učení, chování a dalších vývojových a výchovných problémů. K intervenci patří individuální a skupinová reedukace žáků se specifickými poruchami učení. Dále poradny mají za úkol poskytovat informace nejen rodičům, ale i škole a v případě potřeby poradit i s metodikou při vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami v rámci doporučeného stupně

podpůrných opatření.

Každá škola spadá pod určitou pedagogicko-psychologickou poradnu. V současné době je zpravidla výchovný poradce hlavní osobou, která zprostředkovává komunikaci mezi školou a poradnou. Také se podílí za spolupráce ostatních učitelů na vypracování zprávy a konzultuje s psychologem či speciálním pedagogem příslušné poradny nastavení podpůrných opatření pro žáka se specifickými vzdělávacími potřebami.

Před změnou zákona k 1. 9. 2016 škola vycházela ze zprávy poradny, kde měla doporučení k nastavení speciální péče. V současné době se dělí podpůrná opatření do pěti stupňů. Každá škola tedy může již samostatně reagovat na žákovy obtíže a vytvořit pro něj Plán pedagogické podpory v rámci I. stupně podpůrných opatření, který může vést ke kompenzaci mírných žákových obtíží. Po třech měsících škola plán vyhodnotí a v případě, že ke kompenzaci obtíží za I. stupně podpůrných opatření nedošlo, požádá škola prostřednictvím zákonných zástupců o spolupráci pedagogicko-psychologickou poradnu. Ta žáka následně vyšetří a nastaví případná podpůrná opatření vyššího stupně.

S jednotlivými stupni podpůrných opatření jde ruku v ruce i výše zmíněná povinnost poradny poskytovat škole, ve které se žák se specifickými vzdělávacími potřebami vzdělává, metodickou pomoc a konzultace. Jde zpravidla o půlroční období, kdy se zástupce poradny setkává s výchovným poradcem, příp. dalšími učiteli a společně se snaží nastavit co nejefektivnější podpůrná opatření.

2.3 Speciálně pedagogické centrum

Speciálně pedagogická centra (dále SPC) se nedělí podle regionů, jak je tomu u pedagogicko-psychologických poraden, ale především podle potřeb určité cílové skupiny. Velmi často vznikají SPC při školách, které se věnují danému typu postižení. „*Tradičně se jedná o SPC pro osoby s vadami zraku, s vadami sluchu, s vadami řeči, s tělesným postižením, s poruchami autistického spektra, s kombinovanými vadami.*“ (Krejčová in Řízení školy, 2010, s. 19)

V současné době společného vzdělávání se můžeme na běžných základních školách setkat se žáky s různými typy a mírami postižení. Výchovný poradce tedy stále častěji spolupracuje i se speciálně pedagogickými centry, jež obdobně jako poradny nastavují podpůrná opatření pro konkrétního žáka. Také SPC mají poskytovat metodickou podporu dané škole po dobu šesti měsíců. Praxe však ukazuje, že SPC jsou neúměrně zatížená a trvale mají nedostatek pracovníků k zajištění všech jim zákonem ukládaných postupů.

„*SPC poskytují poradenské služby dětem od nejranějšího věku, žákům do doby*

ukončení povinné školní docházky, studentům po dobu studia a podle potřeby i pro jedince s různým typem postižení v období rané dospělosti." (Kaleja, 2013, s. 193) Úkolem speciálně pedagogických center je zjišťovat připravenost žáků se zdravotním postižením na povinnou školní docházku a jejich speciální vzdělávací potřeby. Zajišťují speciálně pedagogickou péči, vykonávají diagnostickou činnost. Poskytují pedagogickým pracovníkům i zákonným zástupcům poradenství a školám metodickou podporu.

2.4 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD) působí v rámci městských úřadů a patří do resortu sociálních služeb. Škola často iniciuje navázání kontaktu s OSPOD v případě závažnějších výchovných problémů, kdy je ke spolupráci často přizváno i SVP a Policie České republiky. „*Jestliže se žáci chovají výrazně problematicky, případně do školy vůbec nedocházejí, je právě OSPOD jednou z prvních institucí, kterou je vhodné kontaktovat. Zejména když rodiče se školou odmítají spolupracovat a veškeré snahy o změnu již selhaly. OSPOD je také třeba kontaktovat tehdy, pokud máme podezření na zneužívání, týrání nebo zanedbávání péče.*" (Krejčová in Řízení školy, 2010, s. 20)

2.5 Další instituce

Je nezbytné, aby výchovný poradce měl přehled o dalších organizacích i konkrétních odbornících a dokázal tyto informace předat dál. Takový soubor kontaktů bývá shromažďován po celé roky praxe poradce s ohledem na případy, se kterými se setká, a na region, ve kterém se jeho kmenová škola nachází.

„*Závěrem by bylo vhodné připomenout, že škola nemá pravomoc přikázat rodině spolupráci se žádnou ze zmíněných organizací (výjimku tvoří OSPOD, který na základě vyslovení podezření či obvinění ze strany školy provádí šetření v rodině a může rodinu vést k určité formě spolupráce). Současně to nemůže být škola, která zařídí vyšetření žáka nebo poradenství žákovi či rodině. Vždy to musí být zákonní zástupci, kteří se stávají společně se svým potomkem klienty daného zařízení.*" (Krejčová, 7/2010, s. 20)

Je však zcela běžné, že výchovný poradce se stává prvním, kdo dané poradenské zařízení kontaktuje, informuje se na možná řešení a zprostředkovává dále informaci o možnostech řešení problému zákonným zástupcům. Další krok však již je na samotné rodině, která si zažádá o schůzku či konzultaci v doporučeném zařízení.

Výchovný poradce potažmo škola však také naráží na ne zcela funkční legislativu v rámci spolupráce s dalšími organizacemi. Mám na mysli například lékaře, kteří musí ctít

lékařské tajemství a často pak nechtějí škole sdělit, zda u nich dané dítě bylo vyšetřeno či bylo opravdu nemocné. Mnoho škol pak řeší situaci okolo problematických žáků s podezřením na záškoláctví tím, že podá u lékaře písemnou žádost o potvrzování absence daného žáka. Domnívám se, že dřívější běžná praxe s omluvným listem, do něhož každý lékař bez finanční úhrady potvrdil návštěvu v jeho ordinaci, byla funkčnější a průhlednější a mnohým žákům znemožnila záškoláctví a následné problémy s neomluvenými hodinami a zhoršeným prospěchem.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 Popis šetření

V rámci šetření byl zvolen kvalitativní výzkum pomocí případové studie. Podle Miovského využívá kvalitativní přístup principy kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky, (Miovský, 2009), které jsou z hlediska pojetí zkoumaného případu podstatné.

3.1 Výzkumná otázka, cíl

Cílem šetření je popsat, s jakými nástrahami se na základní škole při řešení etopedických problémů výchovný poradce setkává. Tyto podstatné momenty se pokusím na základě příkladů z praxe definovat.

3.2 Definice případu

Případ, jímž se praktická část zabývá, spočívá ve způsobech řešení a postupech, které výchovný poradce spolu s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště podstupuje. Zahrnuje také některé instituce, s nimiž je nutné při řešení problémového chování žáků spolupracovat.

3.3 Volba strategie výběru vzorku

Volba výzkumného vzorku byla velmi snadná díky dlouhodobé znalosti prostředí a samotných žáků. Účelově byli vybráni žáci s poruchami chování, které jsem učila nebo byla jejich třídní učitelkou, a měla tak přístup k podrobným a dostatečně rozsáhlým informacím. Jako výchovná poradkyně jsem se také podílela na jednání s rodiči, vedla rozhovory s jednotlivými učiteli a spolupracovala s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a střediskem výchovné péče. Veškeré závěry jsou tedy podloženy vlastními zkušenostmi. Díky časovému odstupu mám nyní možnost pohlédnout na vše s nadhledem a objektivně. Jednotlivé roviny šetření snad odkryjí podstatné momenty a souvislosti, které zůstaly v minulosti skryty. Vzhledem k tomu, že první případ vyznívá negativně a z hlediska řešení problémového chování byl neúspěšný, jsou zmíněni také dva další žáci s etopedickými problémy. Na nich se pokusím ukázat, jak lze obdobné situace řešit úspěšně a zároveň se vyvarovat možných komplikací.

3.4 Metody zisku dat

K zisku dat bylo využito vlastního archivu shromažďovaného v rámci třídnictví a výchovného poradenství. Ve školním procesu také zároveň probíhá zúčastněné

pozorování, pomocí něhož lze získat důležité poznatky a postřehy. V souvislosti s řešením problémového chování jednotlivých žáků často vedu rozhovory s učiteli. Jednotlivé výpovědi si také bodově zaznamenávám pro účely dalšího jednání s rodiči a dalšími institucemi. K doplnění úplného obrazu o jednotlivých žácích dále shromažďuji výsledky vzdělávání, záznamy o chování žáků a vzorky jejich práce v hodinách. V neposlední řadě napomohou i odborné zprávy o žácích, které jsou součástí školní dokumentace.

3.5 Způsob hodnocení a analýza dat

Všechny získané materiály byly podrobeny obsahové analýze. Byly hledány společné proměnné, o kterých je pak dále pojednáno. Je využito také chronologické pojetí případu, na kterém se pokusím demonstrovat časový rámec studie.

Z důvodu citlivosti tématu a ochrany soukromí dotčených osob nejsou uvedena skutečná jména ani přesné období, kdy se dané případy odehrávaly.

4 Uvedení hlavního případu – žák č. 1

V současné době se jedná o mladého muže se základním vzděláním, který se třikrát pokusil dokončit střední školu, vždy neúspěšně. Je bez stálého pracovního poměru. Bydlí střídavě u matky a rodiny jeho současné neplnoleté přítelkyně. V místě bydliště je považován za problémového souseda, který často něco ukradne, ruší noční klid a nevychází s ostatními. Je několikaletým uživatelem drog, s kterými pravděpodobně i obchoduje.

4.1 Rodinná anamnéza

Chlapec se narodil z druhého těhotenství matky. Má o pět let staršího nevlastního bratra, který se v osmnácti letech odstěhoval od rodiny. Oba rodiče mají středoškolské vzdělání, otec je státní zaměstnanec, matka podniká. Když byl chlapec ve třetí třídě, rodiče se rozvedli, otec se odstěhoval a až do osmé třídy se na výchově syna podílel pouze sporadicky. I přes opakovanou žádost školy odmítala matka předat kontakty na otce a se školou do osmé třídy jednala výhradně ona.

4.2 Obsahová analýza

Obsahová analýza se zaměřovala na verbální projevy žáka a jeho chování během výuky a o přestávkách. Sledovány byly jednotlivé kroky, které jsem podstoupila jako třídní učitelka a výchovná poradkyně, a dále je mapována spolupráce s rodinou. Vycházela jsem z poznámek, které jsem si vedla o žákovi po celé čtyři roky na druhém stupni. Analýze byly podrobeny i výpovědi jednotlivých učitelů, se kterými byl o žákovi veden rozhovor s návodem v rámci získání informací do zprávy pro SVP. Ta byla v analýze také využita. Jednotlivé položky byly označeny následujícím způsobem:

- **P** – chování žáka o přestávce a mimo výuku
- **H** - projevy žáka v hodině
- **U** - ústní projev žáka
- **V** – postup VP, spolupráce s dalšími institucemi
- **R** - spolupráce s rodinou

Chování žáka o přestávce a mimo výuku

V poznámkách o chování je opakovaně zmiňováno žákovo provokativní chování, které postupně vyústilo až v ubližování ostatním a nadávkám. Několikrát je zde popisováno, jak žák bral ostatním věci, házel s nimi a později je i poškozoval.

Přes veškeré intervence se situace nezlepšovala, docházelo k častějším konfliktům a opakovaně jsem musela žádat o náhradu poškozené věci. Ve třídě jsme o přestávkách zvýšili dohled nad třídou, bohužel z personálních důvodů nebylo dlouhodobě možné, aby byl ve třídě někdo z pedagogického sboru stále přítomen. Pokusili jsme se tedy žáka o přestávkách vyčlenit ze třídy na místo poblíž sborovny, kde by byl pod stálým dohledem. Tato opatření pomohla vždy jen na krátkou dobu a po návratu do běžného chodu třídy se problémové chování žáka po čase opakovalo. V současné době je velkou výhodou možnost využít asistenta pedagoga, který by tak mohl pomoci s okamžiky, kdy se učitelé musí připravovat na následující hodinu a asistent by v případě potřeby mohl na takového žáka dohlédnout individuálně.

Dalším problematickým bodem je ubližování ostatním. Teprve v osmé třídě jsem se dozvěděla, že od šesté třídy chlapec opakovaně ubližoval jednomu ze svých spolužáků. Do té doby se jeho útoky zdály být náhodné a zaměřené na různé děti. Přes opakované naléhání však ani rodiče, ani potenciální oběť nechtěli situaci řešit jako šikanu, dokonce si ani nepřáli, aby se o tom mluvilo ve třídě. Po několika letech ale lze konstatovat, že se způsob řešení této problematiky podstatně zlepšil. Každá škola má zpracovaný Minimální preventivní program, ve kterém je uvedeno, jak se v případě šikany postupuje. Rodiče i děti jsou s ním seznámeni, školní metodik prevence organizuje různá setkání s odborníky, kteří se věnují problematice sociálně patologických jevů a děti i jejich rodiče jsou zpravidla ochotni situaci řešit ihned v jejím počátku.

Projevy žáka v hodině

O jeho práci v hodině se více dočítáme z rozhovorů s jednotlivými vyučujícími. Od počátku je jasná patrná snaha vyhnout se zadané práci. Učitelé se shodují v tom, že pokud byl žák nucen, pracoval. Samostatně, bez dohledu učitele, vidíme snahu se práci vyhnout, nesplnit zadané úkoly, případně si práci ulehčit a zkrátit si ji. Postupně se žák přestával o učení zajímat, upozorňoval na sebe, vyrušoval, anebo si jen čmáral do sešitu (viz obrázky 1-3).

Obrázek 1 Sešit z českého jazyka

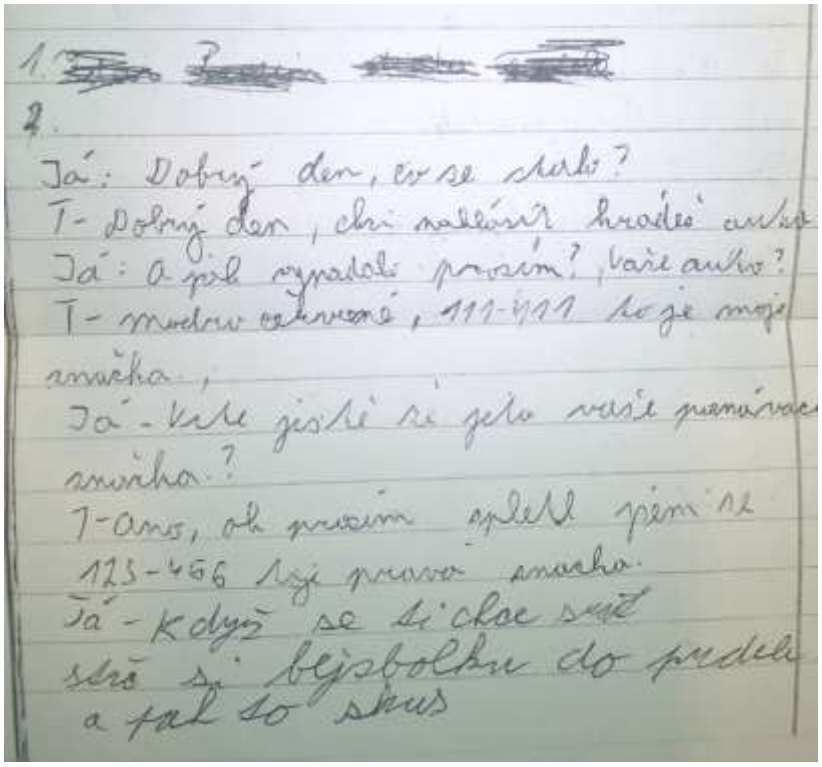

Obrázek 2 Sešit z německého jazyka

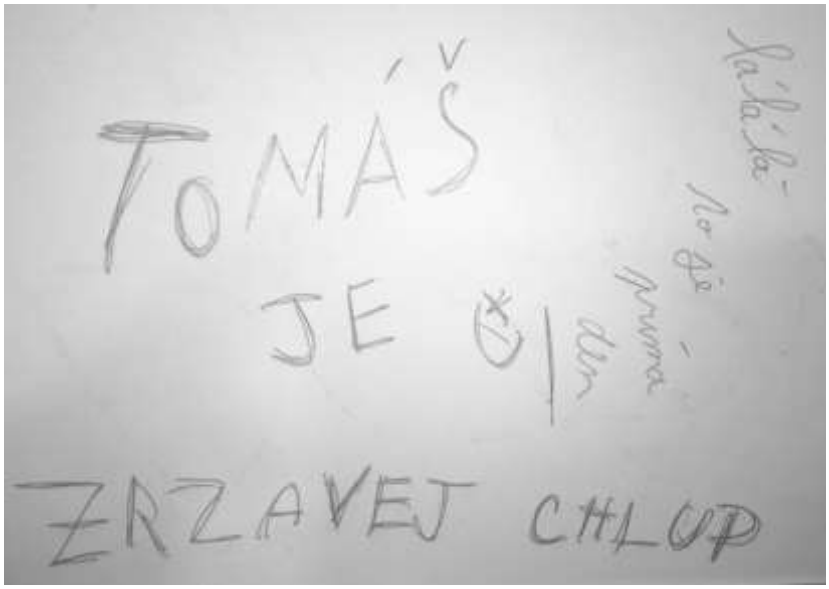

Obrázek 3 Psáno během výtvarné výchovy

Několikrát byly s žákem řešeny jeho nevhodné a vulgární poznámky v sešitech. Sešity měl potrhané a počmárané a opakovaně si zakládal nové, aby nemusel dopisovat nevypracovanou látku.

Ústní projevy žáka

Zajímavé jsou také poznámky o ústním projevu žáka. Opakovaně je popisováno, jak žák ostatním nadával a urážel je. V sedmé třídě se také začal v hodině pochechtávat a jeho projev přestával být srozumitelný. Jestliže jsem s ním mluvila a žádala ho o vysvětlení nějakého problému, často jen něco zamumlal. Na zhoršenou artikulaci jsme upozorňovali i matku.

Záznamy třídní učitelky od šesté třídy

- **6. třída**

  P - Házel svačinu své spolužačky po třídě. **R** - Matka byla pozvána do školy.

  H - V hodině nepracuje, jen sedí. Tvrdí, že se učí.

  P, R - Doma nemůže najít cvičební úbor, svaluje to na matku.

  P - O přestávkách otravuje ostatní, nadává a provokuje starší spolužáky.

  P - Vánoce ve třídě: Chlapec dostal 3 dárky od spolužáků a horkou čokoládu od paní učitelky. Když si společně rozbalovali dárky, on je strčil do lavice nerozbalené, neochutnal donesené cukroví a čokoládu vylil do umyvadla. Neprojevil radost,

nezúčastnil se společných her.

P - V žákovské knížce si připsal známky. **R** - Matka byla informována o návrhu na sníženou známku z chování.

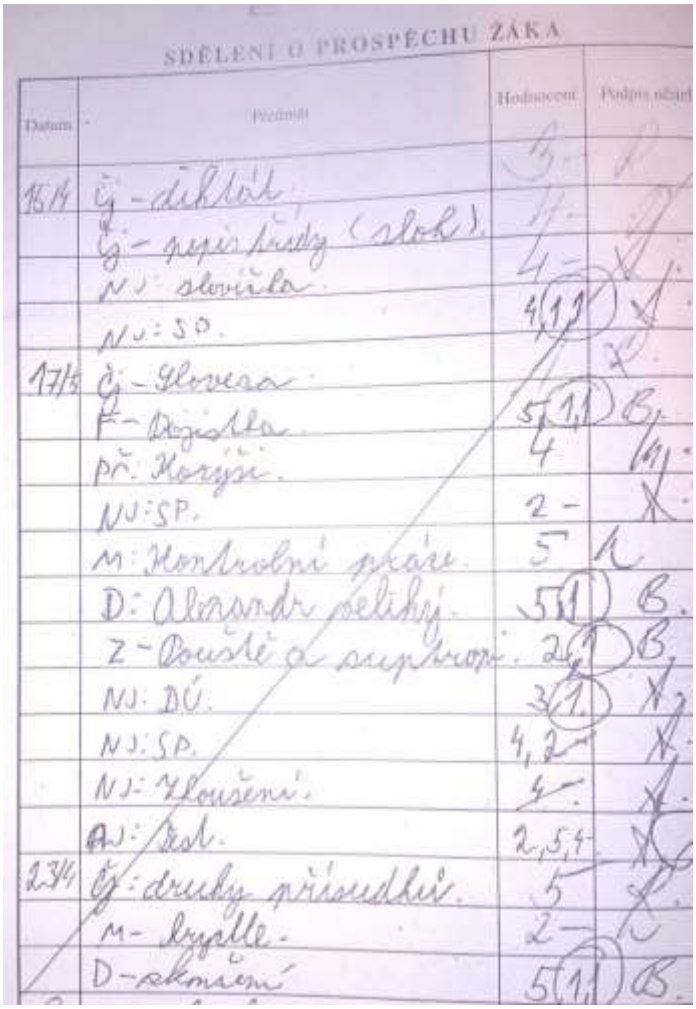

Obrázek 4 Připsané známky v žákovské knížce (uvedeny v kroužku)

- **7. třída**

H - Zhoršující se prospěch.

H - Vyrušuje v hodině, mluví na ostatní, nepracuje.

P - O přestávkách zlobí, je vulgární.

U - Při jednání s matkou syn na otázku neodpovídá, jen něco „brumlá“, krčí rameny.

H, U - V hodině se přihlouple pochechtává.

P, U -Nadává spolužákům: „Ty Žide!“, bere jim věci, uráží je.

P- Zničil spolužačce čepici, musí ji zaplatit.

U - Špatně mluví, mumlá. **R** - Vše projednáno s matkou.

- **8. třída**

  P - Říjen – dotazník o vztazích v osmé třídě – Chlapec řazen k neoblíbeným, štve své spolužáky, nadává jim, dělá kraviny a ubližuje ostatním – agresor.

  R - Opakované problémy s omlouváním absencí, matka několikrát zvána do školy.

  R, V - Žádán kontakt na otce. Matka ho dát nechce, prý je otec k ničemu, jen u něj kluk hraje na počítači. Ani pořádně nebydlí. Nakonec kontakt dala.

  R, V - Chlapec nebyl jeden den ve škole. Jeho spolužák potvrdil, že byl za školou. – konzultace s OSPODem – pokud vše matka omluví, nemohou nic dělat.

  V - Zvláštní třídnická hodina pro 5 žáků z osmé třídy, s chlapcem sepsána dohoda o plnění školních povinností. (viz Příloha č. 2)

  R - Opakované problémy s omlouváním absencí, matka si ve škole stěžuje na třídní učitelku. Ředitel školy matce vysvětlil oprávněnost jednání TU.

  V - Navázána spolupráce se SVP – pobyt.

  Chlapec přerušil pobyt v SVP z důvodu nemoci. **R** - Nikdo školu neinformoval.

  R - Matka se školou nekomunikuje, pokud k tomu není nucena.

  R - Dlouhodobá absence bez omluvy lékaře.

  P - Po návratu chlapec nemá dopsané poznámky, chová se stejně, ubližuje spolužákovi.

  P, V - Návštěva matky spolužáka ve škole, prý je od 6. třídy šikanován, oficiálně situaci řešit nechce.

  R, V - Telefonický rozhovor s matkou, jednání o malém počtu známek, odložení klasifikace, propadnutí, ubližování ostatním.

  R, V - Druhý pokus o nástup na pobyt v SVP. Škola o tom není informována.

  R - Pobyt na žádost rodičů ukončen, chlapec ve škole tvrdí, že nikam ani nenastoupil. Prokazatelně lže.

  P - Chlapec se ve škole projevuje i nadále suverénně, nejeví známky zhroucení, neplní povinnosti, vyrušuje, neučí se.

  R - Rodiče při jednání v ředitelně útočí na školu, že porušuje zákon o osobních údajích a důvěrných informacích, protože si třídní učitelka vede o chlapci záznamy.

  V - Konzultace s ošetřující lékařkou se souhlasem rodičů – chlapec utíká od problémů, matka ho omlouvá a podporuje ho v tom.

  Srpen – chlapec vykonal opravnou zkoušku z matematiky, na konzultace se nedostavil.

- **9. třída**

  U - Při vydání vysvědčení po opravné zkoušce to komentuje slovy: „No to je dost.“

V - Návštěva zástupce SVP ve škole. Chlapec tvrdí, že již na pobyt nemůže, protože tam již byl dvakrát. To ale není pravda, protože pobyt nikdy nedokončil. Další spolupráce se však zdá nepřínosná.

P - Celkové selhávání žáka v plnění povinností: bez obalů, bez bačkor, nenosí cvičební úbor, jí v hodině, nepracuje, nechodí na nabízené doučování, v jeho lavici nalezeny cigarety, nevhodné zápisy v sešitech.

H - Zabaven sešit se sprostotami o spolužákovi, kterému údajně od 6. třídy ubližuje, ten to však nechce řešit, prý mu to nevadí (proto nepotvrzeno).

P - Návrat problémového spolužáka do třídy – chlapcovo chování se opět zhoršilo, hází věcmi, otravuje třídu.

P - Časté bolesti břicha, dřívější odchody z vyučování.

R - Problémy s omlouváním absence, matka svaluje vinu na otce.

R - Matka opakovaně omluvila podezřelou absenci.

H, U - Vyrušuje, pochechtává se, nepracuje, mumlá.

P - Vyhodil z okna rohlík, zapírá, prý to byla sranda.

P - Přes 30 poznámek za chování – mimořádná pedagogická rada – 3. stupeň z chování.

R - Matka ve škole – navržena změna prostředí / školy, psychiatrické a toxikologické vyšetření. Matka už nechce nic řešit, ať příště voláme bývalému manželovi.

Rozhovory s vyučujícími

- **Třídní učitelka na 1. stupni:**

  P - Byl zakřiknutý a neprůbojný, bojácný.

  Děti se mu posmívaly „Blondýno“, protože nosil dlouhý copánek.

  H - Byl nešikovný na ruce.

  H - V první třídě byl pozadu, těžko rozpoznával (obrázek kupky sena považoval za puding).

  R - Když na něj doma dohlíželi, bylo vše v pořádku, nebyl hloupý.

  R - Matka vše svalovala na otce.

- **Učitelka tělocviku a přírodopisu:**

  P - Když je sám, je milý a vstřícný, v kolektivu je negativní, nechce se shodit.

  R - Když chce a matka ho nutí, tak je lepší průměr – jinak nedělá nic, nemá potřebu něco dokázat.

  H - Na TV vše dělá, protože musí, jinak se snaží vyhýbat.

P - Je snadno ovlivnitelný vším negativním.

R - Když si starší bratr přinesl domů křečka, matka ho donutila vypustit jej na pole (taková bezcitná výchova).

- **Učitel matematiky:**

  H - Je línej.

  H - Grafická úprava a rýsování je u něj hotová katastrofa.

  H - Vše si zjednodušuje, aby to bylo kratší, všemu se vyhýbá.

  H - Chybí mu logické myšlení.

  Uznává autoritu a respektuje ji.

  H - Dobře pracuje s počítačem.

- **Učitelka českého jazyka:**

  H - Někdy pracuje, většinou ne.

  U - Neartikuluje, není mu rozumět ani po zopakování.

  H - Nesoustředí se, rozhlíží se kolem, komunikuje s ostatními.

  R - Domácí příprava je nedostatečná, z domova nic nesplní.

  P - Je zákeřný, vymýšlí, co může udělat nedobrého.

Z poznámek jednotlivých učitelů můžeme vyčíst také určitý vývoj žákových problémů. Jeho počátky jsou patrné již na prvním stupni.

Do rozvodu rodičů ve čtvrté třídě patřil k zakřiknutým žákům, kteří se spíše neprojevovali. Chodil oblečený zásadně ve sportovním dresu hokejového týmu a nosil dlouhý copánek. Paní učitelka také uvádí, že se mu za copánek ostatní děti posmívaly. Zdá se, že na problémech s chováním se podílel nejen rozvod rodičů, ale i nevhodná výchova matky, která se zříkala zodpovědnosti za výchovu syna a případné nedostatky svalovala na otce. Dočítáme se i o špatné přípravě do školy z domácího prostředí a slabé motivaci k práci. Paní učitelka se také zmiňuje o jeho nezralosti v kognitivních složkách a nedostatcích v praktických dovednostech v první třídě. Je tedy k zamyšlení, zda chlapec neměl mít odklad školní docházky. Odborné zprávy z tohoto období jsem bohužel neměla k dispozici.

Na druhém stupni se učitelé shodli, že žák respektoval autoritu učitele a pokud byl sám, dokázal se chovat mile a vstřícně. Ve vrstevnické skupině se stával problémovým. Zřejmá byla i jeho neochota pracovat, pokud na něj někdo nedohlédl a k práci ho nenutil. Pravděpodobně zůstal ve fázi vnější morálky a sám od sebe nebyl schopen plnit jakékoliv

úkoly. Ve škole nevynikal v podstatě v žádném předmětu a prakticky nikdy nezažil pocit úspěchu. Dočítáme se také o zmínce, že mumlal a nebylo mu rozumět, stejnou poznámku uvedla i výchovná poradkyně v záznamu z deváté třídy. Chlapcova komunikace s dospělými se tedy postupně zhoršovala, nedokázal se vyjádřit, vysvětlit důvody svého chování a uzavíral se do sebe. Nabízí se tedy otázka, zda skutečně nebylo zapotřebí chlapce vyšetřit na psychiatrickém oddělení, jak se dále dočteme ve zprávě ze SVP.

Další dvě hlediska obsahové analýzy přiblíží samostatné kapitoly. Na práci výchovného poradce je zaměřena část, která pojímá celý případ chronologicky. Spolupráci s rodinou je věnována samostatná kapitola, která vychází nejen ze záznamů od šesté třídy, ale i z omluvného listu a zprávy ze SVP.

5 Chronologické pojetí případu

V rámci obsahové analýzy mne zarazil zřetelný rozdíl v projevech žáka na prvním a druhém stupni. Začala jsem se tedy zajímat i o chronologickou stránku případu. Jak probíhaly změny v chování žáka a jaká opatření byla následně ve škole učiněna.

Následující časová osa vychází z rozhovoru s vyučující na prvním stupni a z poznámek o chování v žákovské knížce na druhém stupni, dobře znázorňuje postupný rozvoj problémového chování a jeho gradaci. Z počátku nesmělý chlapec, kterému se všichni posmívali, se po rozvodu rodičů a přechodu na vyšší stupeň základního vzdělávání zcela proměnil. Nejprve měl problémy s přípravou do školy, vyrušoval výuku, bral věci spolužákům. Také se dopustil falšování známek v žákovské knížce. Postupně se jeho problémy prohlubovaly. Přestával v hodině pracovat, začal být vůči spolužákům vulgární a věci, které jim sebral, často poničil. V 8. třídě se již dopustil záškoláctví, které však jeho matka kryla. V hodinách prakticky přestal pracovat, což se odrazilo v jeho známkách, kdy musel na konci školního roku vykonat opravnou zkoušku z matematiky. V posledním ročníku se žák už prakticky neovládal, nedokázal vysvětlit své jednání, třepal hlavou, nereagoval na pokyny a měl problém s častými pozdními příchody do školy.

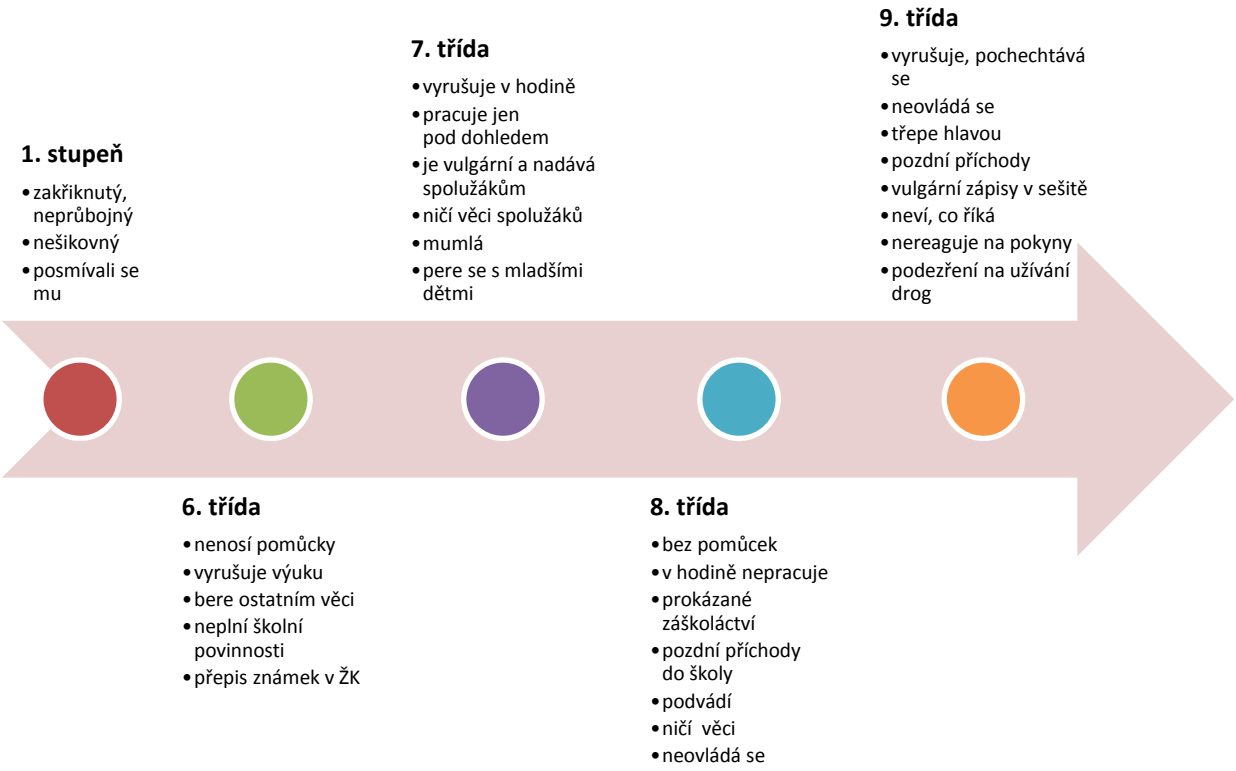

Obrázek 5 Vývoj problémového chování

Pro zajímavost je uvedena také časová osa jednotlivých kroků, které byly v rámci řešení problémového chování učiněny. Při pohledu na ni je zřejmé, že škola příliš dlouho čekala s doporučením do SVP. Matce bylo doporučeno teprve v sedmé třídě, kdy jsme se s vážnějšími problémy potýkali již přes půl roku. V tu dobu však matka veškerá naše doporučení nebyla schopná přijmout. Domnívala se, že škola vše zveličuje, její syn se dopouští pouze „klukovin“ a „určitě z toho vyroste“. Teprve v osmé třídě se nám podařilo ji přesvědčit, aby navštívili SVP. Bohužel tato pomoc již nebyla účinná, chlapec se dvakrát pokusil o nástup na pobyt a ani jednou ho nezvládl. Došlo u něj k silné somatické reakci, kdy bylo nutné ho převézt k dětskému lékaři a následně byl po dohodě s rodiči pobyt ukončen. Ze zprávy ze SVP také vyplývá, že již tam doporučili rodičům vyšetření u dětského psychiatra, které však matka nejprve odmítla. Později nás informovala, že na vyšetření se synem byla, sdělit škole výsledky odmítla. V posledním ročníku již bylo jasné, že ke zlepšení nedojde a naše intervence selhala. Snažili jsme se alespoň ochránit ostatní spolužáky a navrhovali jsme matce přestup na jinou školu. Této možnosti nevyužila. Toxikologické vyšetření odmítala již od první zmínky v osmé třídě. Byla přesvědčená, že by její syn nikdy žádnou drogu nebral.

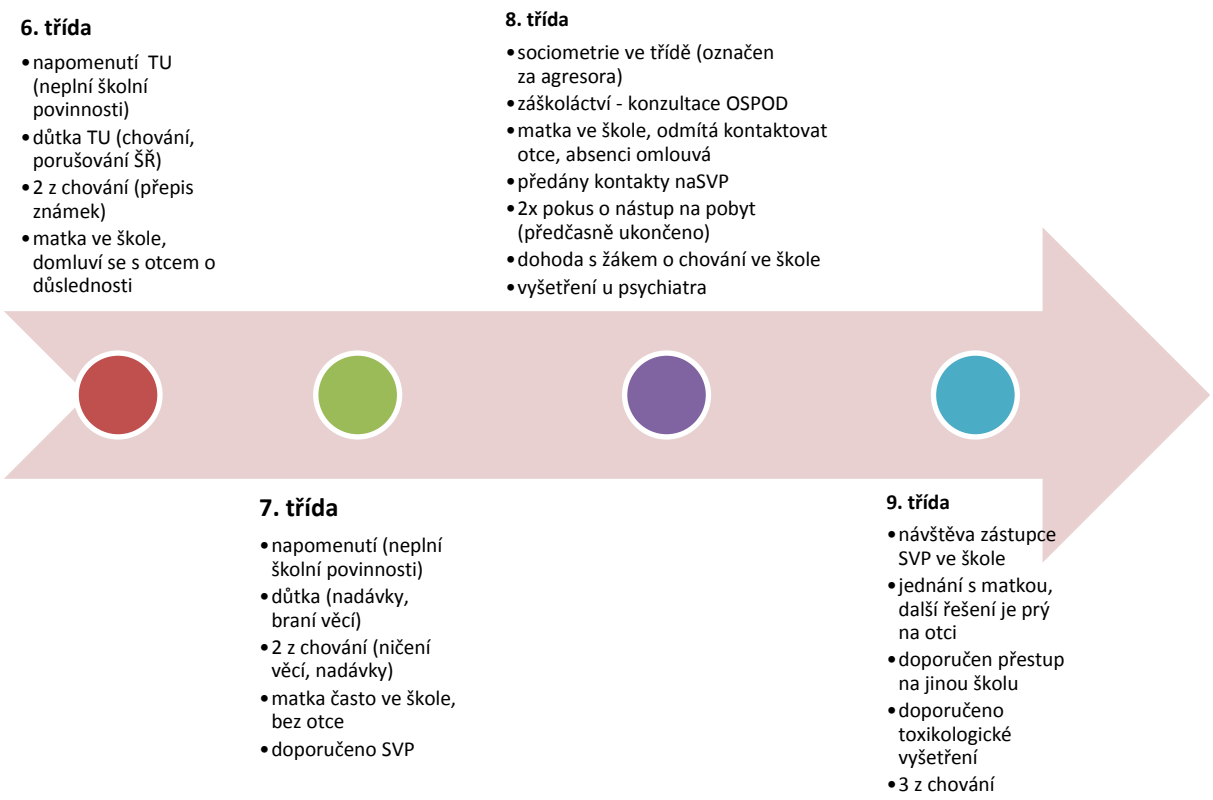

Obrázek 6 Intervence školy

Z těchto stručných poznámek je patrné, že se problémy chlapce s postupem času zhoršovaly. Přes všechna přijatá opatření se nedařilo situaci zlepšit. Několikrát můžeme číst zmínku o záškoláctví, které však matka vždy dodatečně omluvila. Bohužel nebyl nápomocen ani orgán sociálně-právní ochrany dětí, který měl situaci řešit v součinnosti se školou. Do souvislosti se záškoláctvím uvádí Mertin (Mertin, 2013) i riziko nedokončení školní docházky, případně vyloučení ze studia, které se také v průběhu času potvrdilo. Chlapec se několikrát přihlásil na střední školu, ani jeden z oborů však nezvládl a v současné době má dokončené pouze základní vzdělání.

5.1 Využití zkušeností v následující praxi – žák č. 2

Ráda bych na tomto místě uvedla krátce jiný případ, který začíná obdobně. Díky zkušenostem nejen z předchozího případu jsme se pokusili vyhnout všem chybám, kterých jsme se dříve dopustili. Mezi ně patří:

1. Zbytečné omlouvání a bagatelizace závažnosti problémového chování
2. Spolupráce pouze s jedním z rodičů
3. Odklad navázání spolupráce se SVP

Jednalo se o žáka šesté třídy, který téměř dosáhl vyznamenání. Chlapec žil s matkou, s druhým partnerem matky a nevlastní mladší sestrou. S otcem se vídal jen občas o víkendu. S přestupem na druhý stupeň se u něj začaly vyskytovat změny v projevech a chování. Nápadnou změnou prošlo jeho písmo, které ještě před prázdninami bylo úhledné a dobře čitelné. Poté však začal psát velice drobným, téměř nečitelným tiskacím písmem. Přestal se pravidelně připravovat do školy, často zapomínal pomůcky a opakovaně chodil na vyučování pozdě. Ve třídě, kde je více chlapců, se neustále s někým strkal a dohadoval. O přestávkách často někomu bral věci, házel si s nimi s ostatními. V hodinách pracoval velmi dobře, hlásil se a byl aktivní.

V prosinci ale došlo k velké změně v chování, začalo se u něj objevovat agresivní chování, začal být sprostý na spolužáky. Věci, které vzal, začal ničit, plival na ně nebo je házel do koše. Spolu s několika dalšími chlapci během přestávky na oběd zkoušel zapálit sprej, naštěstí se nikomu nic nestalo. Matka byla o všem informována a projednala se s ní také snížená známka z chování. Chlapcovo chování se však nezlepšilo. Přistihla jsem ho, jak si o přestávce utrhl rukáv vlastního trika, omotal si jím pěst a velmi silně udeřil svého spolužáka. Takové chování jsem již vyhodnotila jako úmysl a požadovala

jsem okamžité svolání výchovné komise. Bylo také nutné k jednání přizvat oba rodiče. S otcem do té doby třídní učitel nejednal.

Na setkání s rodiči byla celá situace projednána. Otec přislíbil větší účast na výchově syna a oba rodiče souhlasili s návštěvou SVP. Doporučili jsme rodičům také návštěvu dětského psychologa, který by se zaměřil na cíl, který svým chováním chlapec sleduje a na motivy, které ho k ubližování a agresi vedou. Všichni učitelé byli požádáni, aby si ho o přestávkách více všímali a zasáhli již v počátku možného konfliktu. Od té doby se chování žáka zlepšilo.

Na následující časové ose máme možnost vidět, jak rychle a intenzivně, v porovnání s prvním uvedeným případem, probíhala náprava problémového chování.

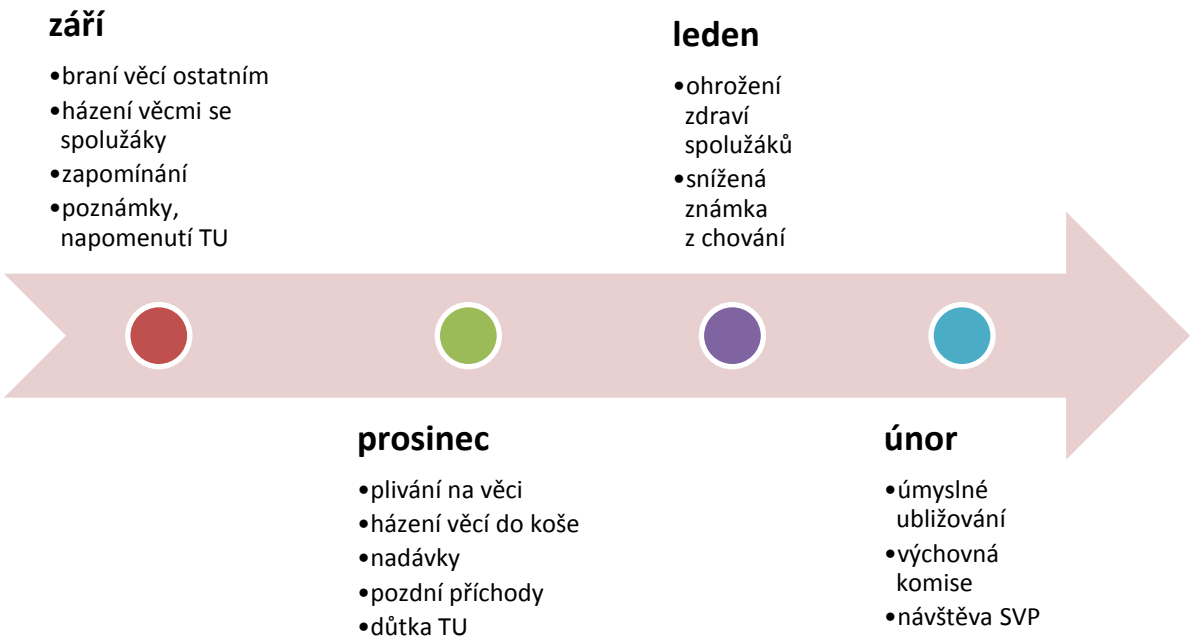

Obrázek 7 Intervence v případě č. 2

6 Spolupráce s rodinou

Vrátíme se nyní zpět k žákovi č. 1. Škola opakovaně narážela na problém při komunikaci s rodinou. Rozhodně byla chyba, že již od počátku nejednal se školou i otec. Domnívám se, že v tomto případě se mohla škola obrátit na OSPOD, který by jistě kontakt na otce zprostředkoval. V případě rozvedených manželství se takový problém vyskytuje velice často. Škola se dostává i do situací, kdy si musí rozvedené rodiče zvát na jiné termíny, protože ti spolu odmítají být v jedné místnosti, případně lživě informují školu o vzájemných vztazích a podílení se na výchově. Opakovaně se setkáváme s tím, že je jednomu z rodičů odpírán přístup k informacím o dítěti. Zde se jednalo o otce. Teprve ke konci povinné školní docházky, když byla situace již neúnosná, svolila matka, aby se školou spolupracoval i otec.

V následující dohodě se žákem v osmé třídě se ukazuje, že se škola snažila předcházet skrytému záškoláctví, viz část o omlouvání absencí v Dohodě se žákem v osmé třídě (viz Příloha č. 2). Matka ale všechny sporné zameškané hodiny synovi omlouvala a tím ho jen podporovala v nepravidelné docházce.

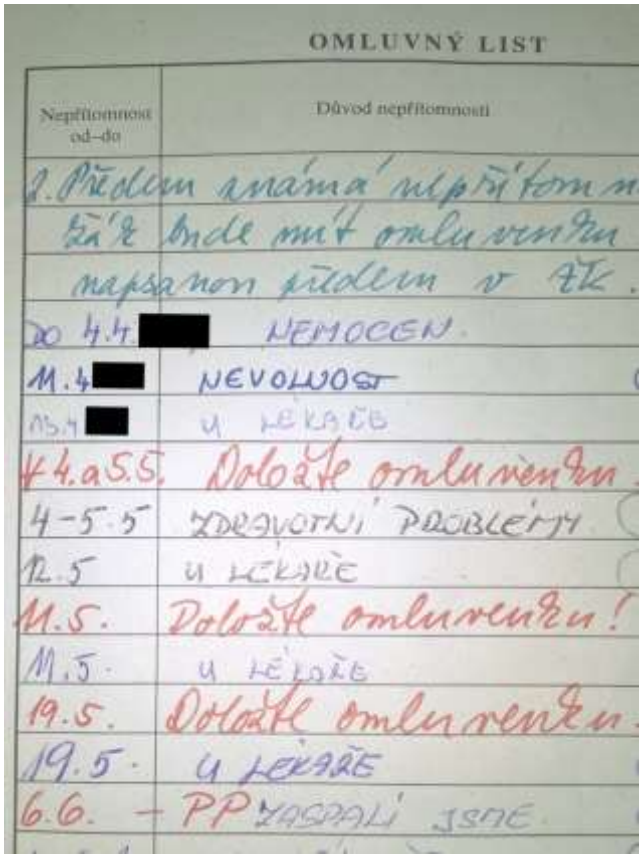

OMLUVNÝ LIST

Nepřítomnost od–do	Důvod nepřítomnosti
1. Předem známá nepřítom	
žák bude mít omluvenku	
napsanou předem v ŽK.	
20 4.4 [redacted]	NEMOCEN.
11.4 [redacted]	NEVOLNOST
13.4 [redacted]	U LÉKAŘE
4.4.a5.5.	Doložte omluvenku.
4-5.5	ZDRAVOTNÍ PROBLÉMY
12.5	U LÉKAŘE
11.5.	Doložte omluvenku!
11.5.	U LÉKAŘE
19.5.	Doložte omluvenku.
19.5.	U LÉKAŘE
6.6.	– PP ZASPALI JSME.

Obrázek 8 Omluvenky v žákovské knížce

V případě omlouvání absencí je škola dosti bezmocná. I když se v posledních letech situace v této problematice poněkud zlepšila. Škola přenastavila způsob omlouvání zameškaných hodin, který specifikuje jasně ve školním řádě. Se školním řádem na začátku roku seznamuje nejenom žáky, ale i jejich rodiče. Ze záznamů výchovné poradkyně je také patrná snaha o komunikaci s ošetřující lékařkou žáka. I zde stojí škola před problémem způsobeným zákonnými postupy při omlouvání absence. Rodič může v současné době omluvit prakticky jakoukoliv absenci svého dítěte. Má dokonce právo omluvit absenci zpětně. Naproti tomu není ošetřující lékař povinen potvrzovat absenci svým pacientům v omluvném listě. Škola tedy často naráží na nemožnost prokázat záškoláctví, pokud ho rodiče nechtějí přiznat. V současné době mají školy v oprávněných případech možnost ošetřujícího lékaře písemně požádat o spolupráci a vyžádat si u něj potvrzení návštěv konkrétních žáků. Domnívám se, že dřívější systém, kdy lékař potvrdil návštěvu žáka či studenta v omluvném listě dokonce i s dobou odchodu, lépe chránil před záškoláctvím. V tomto konkrétním případě mělo být více naléháno na spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Bohužel však v některých regionech dochází k situacím, kdy OSPOD podobné případy vyhodnotí jako mírné a ve spolupráci není dosti aktivní. Zasahuje pak pouze v situacích, kdy je situace již tak vyhrocená, že je náprava téměř nemožná.

Podívejme se nyní na zprávu ze střediska výchovné péče. Spolupráci s ním matka navázala až po několikáté apelaci ze strany školy.

Záznam vývoje stavu [redacted]

- 2.5. večer [redacted] uvádí bolest v oblasti ledvin, močení bez potíží
- 3.5. ráno: urologický čaj, test moči – nález bílkovin, v 8.45 hod teplota 37,3 C, uložen na lůžko
- 10.00 hod teplota 37,00 C
- 13.00 hod teplota 37,1 C, urologický čaj
- Telefonický kontakt matky, matka osobně v SVP ve 14 hod rozhodla, že syn zůstává v SVP, zkonzultuje s ošetřující dětskou lékařkou [redacted] stav a podá info do SVP, doveze léky.Dále matka sděluje, že kompletní náběry cca max.před 3 týdny byly bez nálezu, předtím byl chlapec léčen opakovaně antibiotiky – 3x, dle udání matky pro streptokok.infekt, název antibiotik matka neví
- 14.50 hod teplota 37,00 C
- Po návratu do skupiny 14.30 – 15.00 hod 3x zvracení, udává bolest ledvin
- Do 16.00 hod 6x zvracení, točení hlavy, nejistá chůze. Na lůžku, podán hořký černý čaj, sledován, 15.45 hod opakovaný tel. kontakt matky – přislíbila, že si [redacted] vyzvedne otec ve 20.30 hod.
- Teplotu v odpoledních hodinách neměl
- 16,00 – 17,30 – 2x zvracel, stěžuje si na bolest v oblasti ledvin, brečí, třese se
- 17,30 – usnul, předcházela info, že pojede domů

Doporučujeme: Dnes po vyzvednutí [redacted] okamžité vyšetření na dětské pohotovosti – [redacted] případně přímo na Dětské klinice FN [redacted]

Dále je nutné zvážit další vyšetření psychiatrem, stav dítěte se jevil jako poměrně závažný,susp.naprosto nepřiléhavá reakce po nástupu na dobrovolný pobyt ve SVP [redacted] kde již prostředí zná. Chlapec velmi obtížně zvládá i minimální zátěž fyz. i psychickou, reaguje uzavíráním do sebe, sníženou komunikací a neadekvátním prožíváním, susp. dnes výrazným somatickým projevem. Samozřejmě je nutné nejdříve posouzení zdravotního stavu lékařem, somatické vyšetření.

Obrázek 9 Zpráva ze Střediska výchovné péče

Věc: Dohoda o předčasném ukončení pobytu ve SVP [redacted]

Na základě žádosti matky po vzájemné dohodě **ukončujeme dne** [redacted] pobyt klienta [redacted] **ze zdravotních důvodů** – klient nezvládl nástup na pobyt ve SVP, nepřiměřená psychická reakce s výrazným somatickým projevem. Dítě bylo dne [redacted] předáno ve večerních hodinách otci. Byl doporučen písemně postup – lékařské vyšetření ve FN [redacted] - dětská klinika, následně psychiatrické vyšetření, event.medikace. Tento den nebylo realizováno, následující den konzultováno s matkou telefonicky. Zvolila jiný postup, konzultovala s ošetřující praktickou lékařkou, která další pobyt nedoporučila.
Příloha: průběh vývoje zdravotního stavu dítěte dne [redacted]

Doporučujeme: ***ukončení péče v ambulantním oddělení SVP*** [redacted] indikovaný byl pobyt v internátním oddělení, klient však opakovaně nástup nezvládl. Dále ***doporučujeme psychiatrickou péči pro výrazně oslabenou schopnost adaptace, problematické zvládání i nízké psychické anebo fyzické zátěže, městnání emocí, omezenou komunikaci s okolím a uzavírání se do sebe v situacích, které nezvládá. Následně pak dochází k somatickému projevu stresu, příznaky se jeví v konkrétní situaci jako velmi závažné. Rizikem v prognóze je pak rozvoj psychických obtíží – nepřiměřená úzkost, susp. fobický potenciál. Ke zvážení - medikace psychofarmaky.Pozn.: upozornění – chlapec od*** [redacted] ***do*** [redacted] ***přibral 10 kg – i přes opakovanou nemocnost (kontrola hmotnosti při nástupech do IO SVP*** [redacted].

Na vědomí: škola, ošetřující lékař.

Obrázek 10 Dohoda o ukončení pobytu v SVP

Ze zprávy SVP je zřejmé, že chlapec opakovaně nezvládl dvouměsíční preventivně výchovný pobyt. Vždy po pár dnech reagoval somatickými projevy, které se jevily jako velmi závažné. Příčinou byla pravděpodobně především hyperprotektivní výchova matky, kdy syna opakovaně omlouvala za prohřešky a nevedla ho ke zvládání náročných situací a převzetí zodpovědnosti za své chování. Z rozhovoru s učitelkou tělocviku a bývalou třídní učitelkou chlapcova staršího bratra vyplývá, že matka k výchově přistupovala v určitých situacích až téměř bezcitně, když svého syna donutila vypustit křečka na pole, protože mu ho předem neschválila. Obdobně si zvláštního chování můžeme všimnout již v šesté třídě, kdy se chlapec nedokázal radovat z dárků od spolužáků. Zdá se tedy, že matka syna ve škole za vše omlouvala, ale zároveň mu nedávala dostatek lásky a přijetí. Syn pravděpodobně doma nezažil vřelé a láskyplné prostředí, atmosféru v rodině jistě také silně ovlivnil rozvod rodičů a matčino svalování viny na otce. Nedokázal projevovat své pocity, naučil se na vše reagovat tím, že „je mu to jedno." Tento obranný mechanismus můžeme velice často vidět u dětí z rozvedených rodin. Takové děti svá trápení uzamknou hluboko uvnitř a navenek pak působí lhostejně a suverénně.

Chlapec zřejmě nebyl nikdy vyšetřen v pedagogicko-psychologické poradně. Je možné, že by případné včasné vyšetření mohlo prokázat specifické poruchy chování.

Návštěvu SVP matka také dlouho odmítala, protože nepovažovala prohřešky syna za závažné. Často argumentovala tím, že jde pouze o klukovinu a že z toho vyroste. Většinu doporučení školy a střediska výchovné péče neakceptovala, což je také zřejmé z jeho zprávy.

Další problematickou rovinu představoval způsob výchovy syna. Do poslední chvíle matka syna omlouvala, nepřipouštěla si vznikající problémy, nereflektovala na možná další selhávání, o kterých se ji škola pokoušela informovat. Tento způsob výchovy, tzv. hyperprotektivní výchova, je v případě vznikajících etopedických problémů nevhodný. Dítě se nenaučí za své prohřešky přijmout odpovědnost a navíc je přesvědčeno, že rodič to za něj vše vyřeší. Je zcela běžné, že takový rodič si vznikající problémy nepřipouští a je přesvědčený, že vše způsobuje škola. V tomto případě je možné vidět opakovaný útok ze strany rodičů na školu ve formě stížnosti na postup třídní učitelky při omlouvání zameškaných hodin. Rodiče se také snažili zpochybnit právo výchovné poradkyně na vedení záznamů o jednotlivých žácích. V tomto konkrétním případě škole rodiče podepsali souhlas s poskytováním poradenských služeb ve škole podle Vyhlášky 72/2005 Sb., kde podle §4 je škola povinna vést dokumentaci o žácích,

kterým jsou poskytovány poradenské služby. V tomto případě škola postupovala v souladu se zákonem. Ze záznamů vedených o žákovi je patrné, že ke konci již matka nebyla schopna situaci řešit a snažila se veškerou zodpovědnost za syna přesunout na otce.

Zdá se, že na problémech s chováním se podílel nejen rozvod rodičů, ale i nevhodná výchova matky. Dočítáme se i o špatné přípravě do školy z domácího prostředí. Paní učitelka z prvního stupně se také zmiňuje o jeho nezralosti v kognitivních složkách a nedostatcích v praktických dovednostech v první třídě. Je tedy k zamyšlení, zda chlapec neměl mít odklad školní docházky. Odborné zprávy z tohoto období jsem bohužel neměla k dispozici.

6.1 Využití zkušeností v praxi – žák č. 3

Další případ související s tématem spolupráce s rodinou se zaměřuje na:

Komunikaci s problémovým rodičem

Chlapec, který přestoupil z městské školy v polovině 3. třídy, prošel dvouměsíčním preventivně výchovným pobytem ve středisku výchovné péče. Celý přestup a jemu předcházející momenty byly velmi vyhrocené. V bývalé škole si matka opakovaně stěžovala na jednání zástupců školy a celkově bylo veškeré jednání s ní velmi konfliktní a problematické. Především toho jsme se chtěli vyvarovat.

Během jednání s matkou jsem vystupovala jako nezávislý účastník, který celému jednání dává směr a vede ho tak, aby došlo k nápravě, případně zmírnění důsledků. Díky osobním zkušenostem a seminářů Mgr. Veselé na téma „Jednání s problémovým rodičem“, kterého jsem se zúčastnila, byl přístup k rodičům a způsob sdělování informací upraven. Cílem bylo zkrátit jednání na nutné minimum a dosáhnout maximální možné kooperace s rodiči. Pokud chce škola něco se žákem změnit, snaží se rodiče přimět ke spolupráci, především jsou hledány stejné cíle ve výchově jejich dětí. Dříve probíhala jednání, při kterých byl rodič v podstatě kárán za to, jakého to má „spratka“. Proto se každé jednání pečlivě připravuje, celé problematice se věnujeme velmi podrobně. Snažíme se řešit a sdělovat pouze podstatné skutečnosti a zároveň však zvažujeme, zda je v silách rodičů něco změnit.

Chování chlapce v předchozí škole bylo velmi problémové, a proto se zdá, že přestup jinam se stal dobou volbou. Změna prostředí mu velice pomohla. Bohužel k němu do třídy v září nastoupila jeho bývalá spolužačka a začaly se mezi nimi objevovat

problémy ve vztazích. Situace se vyhrotila po podzimních prázdninách, kdy měl chlapec doma konflikt s matkou, která těžko sama zvládala výchovu svých dětí a ve vzteku mu vyhrožovala, že ho dá k otci: „Ať si s ním taky užije on!“ To vše spustilo jeho obrannou reakci ve škole. Měl strach, že ho maminka dá pryč. Přestal se ovládat, nadával všem svým spolužákům, třídní učitelce, a dokonce byl sprostý i v ředitelně. Maminka jsme pozvali do školy k projednání dalších kroků v nápravě problémového chování. Zjistili jsme, co celou situaci spustilo a také matce přesně popsali události ve škole, o nichž ji syn lživě informoval. Výsledkem jednání bylo doporučení k dětskému psychiatrovi a k opětovné návštěvě SVP. V první řadě jsme matku požádali o klidný, vstřícný a láskyplný přístup k synovi. Promluvili jsme s ní o terapii objetí, která by snad pomohla syna zastavit v jeho zoufalých afektech vzteku a nenávisti. Vysvětlili jsme jí, že je syn zoufalý, protože nechce ztratit jistotu, bezpečí a láskyplnou náruč své maminky. Matka z jednání odcházela klidná, spokojená s tím, že jsme ji neodsoudili jako na předchozí škole, ale snažili se ji pochopit a pomoci radou. Díky tomu jsme si nezavřeli cestu k dalším případným jednáním. Od té doby je sice chlapec stále divoký „malý blonďáček“, ale nedostává se už do nepochopitelného vzteku.

Následující záznam ukazuje, jakým způsobem je možné s rodiči komunikovat a předejít tak nedorozuměním a neshodám mezi školou a zákonnými zástupci.

Záznam o jednání s žákyní/žákem a zákonným zástupcem žákyně/žáka

Jméno žáka: [redacted] **Nar.:** [redacted] **Třída:** 4.

Datum: [redacted]

Jednání se žákem a jeho zákonným zástupcem bylo zaměřeno na rizikové chování žáka, které svou závažností narušuje proces vzdělávání dané žákyně/daného žáka, případně dalších žáků.

Oblasti nápravy

Žák bude usilovat o nápravu níže uvedeného rizikového chování (dané oblasti zaškrtněte, případně doplňte):

Rizikové chování žáka			
nenošení pomůcek		agresivní chování	X
neplnění domácích úkolů		Šikana	
podvodné jednání		krádež/e	
narušování výuky		ničení majetku školy	

odmítání práce při vyučování		ničení majetku v rámci školy	
nerespektování pokynů učitele		užívání návykových látek ve škole	
nevhodné chování ke spolužákům	X	poskytování návykových látek ostatním	
nevhodné chování k pracovníkům školy	X	nošení nevhodných předmětů do školy	
pozdní příchody		Slabá příprava na školu	
Záškoláctví		jiné:	
skryté záškoláctví		jiné:	
vulgární chování	X	jiné:	

Náprava bude uskutečněna za podpory ze strany školy a zákonných zástupců (dané zaškrtněte, případně doplňte):

Podpora ze strany zákonných zástupců		**Podpora ze strany školy**	
kontrola školních výsledků dítěte	x	komunikace se žákem	**x**
dohled nad přípravou do školy	x	komunikace s rodiči	**x**
dohled nad docházkou dítěte do školy		nácvik potřebných dovedností žáka	**x**
dohled nad hygienou		respektování individuálních potřeb žáka	**x**
zajištění potřebných pomůcek do školy		vyhledávání pozitivních výkonů žáka	**x**
komunikace se školou	x	jiné:	
Klidný a láskyplný přístup	x		

Specifikace problému (dle potřeby):

Dne 3. 10. [redacted] shodil [redacted] spolužačce věci z lavice, ta po něm hodila zvýrazňovač, na oplátku ji bouchal do hlavy (potvrdila celá třída). Poté začal na třídu řvát, že jsou kreténi, všichni se na něj domluvili. TU [redacted] odvedla do ředitelny, kde ve řvaní pokračoval: „Jestli zavoláte matce, nepřijdu do školy! K blbýmu fotrovi, debilovi zase nepůjdu!“ Poté následoval rozhovor s ředitelem školy.

Rozepře s dětmi nejsou poprvé. Prý venku poškrábal děvčata z 5. třídy. Řešila jsem to se [redacted] pouze domluvou.

Takto nepřiměřeně [redacted] zde ve škole reagoval poprvé. Druhý den se třídě omluvil.

Je však nutné přihlížet i ke zprávě ze SVP ze dne [redacted]. Z ní vyplývá, že se [redacted] snažil

vše si vydupat, vyvztekat, sváděl vinu na ostatní, používal k manipulaci s dospělými pláč a výmluvy. Také se u něj objevovaly provokace a verbální i fyzické útoky. Vyhrocenou situaci nedokázal zastavit. Zřetelný byl jeho psychomotorický neklid.

SVP doporučilo rodině, aby dodržovala pevný řád a stanovila jasná pravidla. Rodiče měli také zvážit výcvik sociálních dovedností a pedopsychiatrické vyšetření s možnou medikací.

Popis výsledku jednání, dohodnutá opatření:

V případě opakování obdobné reakce bude ve třídě zvýšen dohled o přestávkách, případně bude [redacted] na chodbě v blízkosti dozoru.
Dále rodičům doporučujeme konzultaci v SVP a zahájení výcviku sociálních dovedností.
Také doporučujeme návštěvu dětského psychiatra. Např. MUDr. [redacted]
Matka bude pravidelně kontrolovat synovi přípravu do školy, komunikace se školou pomocí žákovské a sešitů.
Je nutné vytvořit doma klidné a bezpečné prostředí.
Důležité je posilovat v [redacted] jistotu a přijetí matky, nepoužívat pobyt u otce jako výhrůžku.

Termín kontrolního setkání:

Dle potřeby, dále o třídních schůzkách

Toto je možná cesta, jak s rodiči jednat tak, aby to neublížilo ani škole, ani dětem. Jednání pomohlo najít společnou řeč s matkou v nápravě chování syna. A hlavně nevyvolalo ještě větší problémy, například stížnost rodičů u České školní inspekce a její následnou návštěvu, případně vyšetřování nás, učitelů.

7 Závěr šetření

S etopedickými problémy se na škole setkáváme stále častěji. Za dvacetiletou praxi jsem několikrát doporučila rodičům konzultaci ve středisku výchovné péče, které může v takovém případě pomoci. Nejčastěji šlo o problémové chování dětí doma nebo ve škole. Většinou se jednalo o děti z neúplných rodin, kde rozchod rodičů zanechal následky. Takové děti bývají často nevyrovnané a neklidné, někdy úzkostné. Velmi jim chybí klidné vedení rodičů s pevnými pravidly a jasně stanovenými hranicemi.

Projevy prvního sledovaného žáka byly jak pro školu, tak pro rodiče velmi vyčerpávající. Došlo k mnohým dobrým krokům a snahám o zlepšení situace. Bohužel nebylo vše řešeno ve vzájemné spolupráci a dohodě. Škola měla situaci řešit již v počátku, v šesté třídě. Narážela však na nedostatečné pochopení ze strany rodiny, kdy matka opakovaně bagatelizovala problémy a další kroky doporučované školou odkládala. Domnívám se, že měl být rozhodně ke spolupráci přizván orgán sociálně-právní ochrany dětí. V této kauze jsme se o něm dočetli pouze jednou a zdá se, že nebyl škole příliš nápomocný. Na jeho obranu však musím uvést, že sociálního pracovníka nestačí pouze telefonicky kontaktovat, je nutné podat písemný podnět k prošetření daného stavu. Především z důvodu opakovaného odkladu nutných kroků došlo k prohloubení problémového chování, dnes by se jistě jednalo o žáka s poruchami chování, které vedlo k opakovanému neúspěšnému nástupu na intervenční pobyt ve středisku výchovné péče a k celkovému selhání všech pokusů o nápravu.

Cílem případové studie bylo postihnout vývoj problémů a poukázat na omezené možnosti působení výchovného poradce. Analýza dokumentů ukázala, že v tomto případě došlo ke zbytečnému odkladu navázání spolupráce se SVP, který zapříčinila především problematická spoluprace školy a rodiny. Zdá se, že v tomto případě rozpad rodiny a její následné dysfunkční působení bylo jedním z faktorů selhání všech dotčených subjektů v rámci výchovného působení na žáka. Dalším faktorem se stala samotná osobnost žáka a jeho silné somatické reakce na nápravné postupy.

Dále byly uvedeny obdobné případy dětí z rozvedených rodin, které měly výchovné problémy. V jejich případě však nastala intervence včas, rodiče se zpravidla řídili doporučením školy a školských pedagogických zařízení. Navázali spolupráci, která byla založena na vzájemné důvěře a směřovala ke společnému cíli a to pomoci dítěti s jeho problémy. I samotné děti se postupně aktivně zapojily do pokusů o nápravu svého chování, protože ho jako problémové časem také vnímaly. Tyto případy vedly k dobrému konci,

děti se postupně zapojily do školního kolektivu a staly se jeho vítanou součástí, zlepšil se jim prospěch a měly tak možnost zažívat i příjemné chvíle ve škole a mimo ni.

Na základě úspěšných příkladů následné praxe lze tedy vyvodit několik bodů, kterých je vhodné se vyvarovat při nápravě problémového chování.

1. Zbytečné omlouvání a bagatelizace závažnosti problémového chování

Je nutné, aby nedocházelo k bagatelizaci závažnosti problémového chování. Není možné, aby nevhodné chování bylo omlouváno věkem dítěte. Je třeba dostatečně včas reagovat na problémové chování a nedopustit, aby se nadále rozvíjelo a prohlubovalo. Každý žák se od počátku musí řídit normami a pravidly dané školy, které jsou stanoveny ve školním řádu. V opačném případě dojde k upevnění nesprávných vzorců chování, které bývají často neodstranitelné a mohou v budoucnu způsobit opakované selhávání nejen ve školním prostředí, ale i ve skutečném životě.

2. Spolupráce pouze s jedním z rodičů

V prvním případě se nedařilo navázat spolupráci s oběma rodiči. Otec dlouho netušil o problémech syna a neúčastnil se jednání se školou. Navíc nedošlo mezi oběma zákonnými zástupci ke vzájemné shodě a spolupráci při nápravě chování syna a v závěru matka jakékoliv pokusy o nápravu vzdala a zodpovědnost přehazovala na otce. U druhého žáka se obdobná situace neopakovala. K jednání byli přizváni oba rodiče a společně se za pomoci zástupců školy dohodli na jednotných postupech při nápravě chování syna.

3. Odklad navázání spolupráce se střediskem výchovné péče

V některých případech nejsou ani rodiče, ani škola schopni vzniklé problémy vyřešit bez odborné pomoci. V případech etopedických je velmi flexibilním a spolehlivým pomocníkem středisko výchovné péče. Apelujeme tedy na zástupce škol, aby rodiče o takové možnosti informovali. Je však nutné tuto spolupráci navázat včas. V případě, že jsou nesprávné vzorce chování již pevně fixovány, jako jsme viděli u žáka č. 1, kdy žák na všechny pokusy reagoval silnou somatizací, nepomůže v nápravě ani odborná péče.

4. Nevhodná komunikace s problémovým rodičem

Asi nejožehavější téma v rámci poradenství a práce učitelů je komunikace s rodiči. Patří k velice náročným nejen na psychiku, ale i na přípravu a vedení jednání. V této oblasti nejsou učitelé prakticky vůbec vzděláváni a připravováni na její možná úskalí. Pomoci mohou pouze dlouholeté zkušenosti, kdy se učitelé postupně poučí ze svých chyb. Druhou variantou se stává absolvování některého ze seminářů tomuto tématu věnovaným. Není jich však mnoho. Z nedávné doby bych doporučila seminář Mgr. Veselé, který patří podle mého názoru k těm nejlepším.

ZÁVĚR

Bakalářská práce vznikla na základě dlouholetých zkušeností v oblasti práce výchovného poradenství na základní škole. Se změnami, které nastaly od 1. 9. 2016, se zvýšily nároky nejen na všechny učitele, ale především na poradenské pracovníky školního poradenského pracoviště, kteří se věnují žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.

Školní poradenské pracoviště spadá do oblasti poradenských služeb ve škole podle Vyhlášky č. 72/2005 Sb. Poradenské služby ve škole jsou zajišťovány výchovným poradcem a školním metodikem prevence, bohužel není možné na všech školách využívat i služeb školního psychologa a školního speciálního pedagoga. Standardní činnosti poradenských pracovníků školy zahrnují služby, které jsou bezplatně poskytovány žákům, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům.

Výchovní poradci se věnují činnosti poradenské, metodické a informační. Z poradenské činnosti jde především o kariérové poradenství, zprostředkování diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb žáků a o jejich společné vzdělávání. Kariérové poradenství je intenzivně poskytováno zpravidla od osmého ročníku. Žáci jsou pomocí různých seminářů nebo návštěv v Informačním a poradenském středisku při úřadech práce vedeni k zodpovědné volbě střední školy. Pro větší přehled o učebních a studijních oborech organizuje výchovný poradce setkávání žáků a jejich rodičů se zástupci středních škol. Vyhledávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami začíná již v okamžiku zápisů do prvních tříd, kdy zákonní zástupci školu informují nejen o školní zralosti svých dětí, ale také o nutnosti případných podpůrných opatření doporučených školským poradenským zařízením. K metodické a informační náplni poradců patří pomoc pedagogickým pracovníkům, předávání informací, shromažďování odborných zpráv a vedení písemných záznamů. K časově a organizačně náročným činnostem patří v současné době zpracování Plánů pedagogické podpory, které jsou poskytovány v rámci I. stupně podpůrných opatření, a také Individuální vzdělávací plány, poskytované od II. stupně.

Specifickou disciplínou práce výchovného poradce je spolupráce s rodiči a jednání s nimi. Jde o velmi náročnou a psychicky vyčerpávají činnost, kdy je zpravidla nutné projednat nepříjemné a ožehavé záležitosti. Každý poradce musí využít veškerých psychologických znalostí a zkušeností, aby se mu podařilo navázat partnerský vztah a dosáhnout u rodičů ochoty spolupracovat na nápravě problémů jejich dětí.

Výchovní poradci se na svoji práci vzdělávají v rámci celoživotního vzdělávání. Získají tak dovednosti potřebné především pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Na školách pracuje mnoho výchovných poradců, kteří obdobné studium absolvovali ještě před rokem 2016. Je otázkou, zda byli v té době dostatečně připraveni na změny, které přinesla změna zákona a především Vyhláška č. 27/2016 Sb. Pro tyto poradce jsou organizovány krajskými pracovišti NIDV vzdělávací programy se zaměřením na speciálně pedagogické vzdělání.

Mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami patří nejen žáci s vadami zraku, s vadami sluchu, s vadami řeči, s tělesným postižením, s poruchami autistického spektra, s kombinovanými vadami, žáci s mentálním postižením, žáci mimořádně nadaní, ale i žáci s etopedickými problémy, mezi ně řadíme žáky s problémovým chováním a specifickými poruchami chování. Pro takové žáky je nutné vyšetření ve školském poradenském zařízení, které doporučí míru podpůrných opatření. Cílem podpůrných opatření je vyrovnávat podmínky ke vzdělávání, poskytnout podporu pedagogovi a umožnit tak žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami přístup ke vzdělávání i v běžné škole.

Doporučení k podpůrným opatřením vydávají školská poradenská zařízení. Mezi ně patří pedagogicko-psychologické poradny a speciální pedagogická centra. V poradně jsou služby poskytovány bezplatně a jsou zajišťovány týmem složeným z psychologů, speciálních pedagogů a sociální pracovnice. O vyšetření musí zažádat zákonný zástupce dítěte, podnět k vyšetření může dát i škola. Poradny se zřizují v jednotlivých krajích celé ČR. Jsou určeny pro osoby od 3-19 let a poskytují speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické poradenství podle Vyhlášky č. 72/2005 Sb. Činnost poraden se uskutečňuje ambulantně na pracovišti poradny nebo ve formě návštěv ve školách, kterým také poskytují metodickou podporu. Speciálně pedagogická centra se naproti tomu zpravidla zřizují na základě zdravotního postižení jako součást mateřských nebo základních škol speciálních. Jedná se o služby žákům s vadami řeči, se zrakovým, sluchovým či zdravotním postižením, s poruchami autistického spektra, dětem hluchoslepým a s více vadami. Služby jsou poskytovány dětem od 3-19 let. Činnost diagnostická, intervenční i metodická probíhá buď v zařízení, ve škole nebo přímo v rodině.

V péči o žáky s etopedickými problémy pomáhá výchovnému poradci školní metodik prevence. V rámci intervence je rodičům těchto žáků doporučována návštěva Střediska výchovné péče. Cílem je předcházet vzniku a rozvoji poruch chování nebo odstraňování jejich příčin. Klienty mohou být děti od 3 let do ukončení přípravy

na povolání, nejdéle tedy do 26 let. Střediska poskytují pomoc nejen osobám zodpovědným za výchovu, ale i pedagogickým pracovníkům. S dětmi se pracuje ambulantní formou nebo mohou absolvovat preventivně výchovný pobyt, jenuž však vždy musí předcházet ambulantní spolupráce. Veškerá péče se poskytuje na základě smluvního vztahu. Pobyt nebo účast na programu je pro klienty dobrovolná.

Všem dětem, tedy nejen žákům s poruchami chování, které jsou ohroženy nepříznivými vlivy, pomáhá Orgán sociálně-právní ochrany dětí. Jeho prostřednictvím se poskytuje preventivní a poradenská činnost. Je nápomocen nejen rodičům při řešení výchovných problémů, ale spolupracuje také se školou při výchově a vzdělávání. Je jediný, kdo může uložit rodičům povinnost využít odborného poradenského zařízení. Mezi nejčastější situace, kdy je OSPOD školou osloven, patří výskyt sociálně-patologických jevů, např. záškoláctví, šikana, zneužívání návykových látek.

Z předchozího výčtu je zřejmé, že výchovný poradce musí mít dostatek znalostí z mnoha pedagogických, speciálně-pedagogických i psychologických oborů. Je nutné, aby měl dostatečné zkušenosti v komunikaci s lidmi, spolupracoval s mnoha institucemi, věnoval se žákům mladšího i staršího školního věku a jednal s rodiči. Navíc v posledních letech neúměrně narůstá administrativa spojená s neustálými a ne vždy smysluplnými změnami v zákonech, od 1. 9. 2016 došlo např. ke třetí změně formuláře Individuálního vzdělávacího plánu. I to musí poradce sledovat a o změnách informovat své kolegy a metodicky je vést. To vše musí zvládat vedle svého učitelského úvazku, který má snížený na malých školách o pouhou hodinu týdně. Praktická část snad dostatečně ilustrovala, jak je pouhá jedna oblast jeho práce, oblast etopedie, nejen časově náročná, ale především vyžaduje plné osobní nasazení výchovného poradce a nutnost vysoké erudovanosti v daném oboru.

Seznam literatury

1. ADAMUS, Petr et al. *Inkluzivní vzdělávání v kontextu proměn českého školství*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2016. 171 s. ISBN 978-80-7464-884-7.
2. BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*. Dotisk 1. vyd. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 126, 92 s. ISBN 80-87000-02-1.
3. BENDOVÁ, Petra et al. *"Vybrané kapitoly z psychopedie a etopedie nejen pro speciální pedagogy"*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 137 s. ISBN 978-80-7435-423-6.
4. EHLOVÁ, Marcela. *Výchovné poradenství na středních školách v kontextu současnosti*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2016. 248 s. ISBN 978-80-7395-991-3.
5. FRANIOK, Petr, KALEJA, Martin a ZEZULKOVÁ, Eva. *Transformace speciálních vzdělávacích potřeb v kontextu kurikulárních dokumentů*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2010. 124 s. ISBN 978-80-7368-921-6.
6. GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 256 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2798-1.
7. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. 237 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
8. *Inovace činnosti SPC při posuzování speciálních vzdělávacích potřeb dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením: národní konference III. : sborník příspěvků*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. 49 s.
9. KALEJA, Martin. *Etopedická propedeutika v inkluzivní speciální pedagogice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2013. 264 s. ISBN 978-80-7464-396-5.
10. KENDÍKOVÁ, Jitka. *Vzdělávání žáka se SVP*. 1. Praha: Raabe, 2016, 102 s. ISBN 978-80-7496-213-4.
11. KOPŘIVA, Pavel et al. *Respektovat a být respektován*. 2. vyd. Kroměříž: Spirála, 2006. 286 s. ISBN 80-901873-7-4.
12. KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.
13. KREJČOVÁ, Lenka. Výchovný poradce a externí organizace, aneb, Jak nalézt optimální způsoby spolupráce. *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 2010, **7**(7), 18-21. ISSN 1214-8679
14. KREJČOVÁ, Lenka. Výchovný poradce a jeho kolegové, aneb, Jak nalézt optimální způsoby spolupráce. *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 2010, **7**(5), 19-22. ISSN 1214-8679
15. KREJČOVÁ, Lenka. Výchovný poradce a vedení školy, aneb, Jak nalézt optimální způsoby spolupráce. *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 2010, **7**(4), 19-21. ISSN 1214-8679.

16. LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4., dopl., V nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011. 399 s. ISBN 978-80-246-1983-5.
17. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. Studijní texty; sv. 3. ISBN 80-86429-19-9.
18. MERTIN, Václav a kol. *Problémy s chováním ve škole - jak na ně: individuální výchovný plán*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. 198 s. ISBN 978-80-7478-026-4.
19. MERTIN, Václav a kol. *Výchovné poradenství*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. 363 s. ISBN 978-80-7478-356-2.
20. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
21. NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství: [struktura a formy poradenské pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním]*. Vyd. 2. Praha: Portál (vydavatelství), 2006. 159 s. ISBN 80-7367-174-3.
22. PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 364 s. ISBN 978-80-7372-291-3
23. PIAGET, Jean a INHELDER, Bärbel. *Psychologie dítěte*. Překlad Eva Vyskočilová. Vyd. 4., V nakl. Portál 3. Praha: Portál, 2001. 143 s. ISBN 80-7178-608-X.
24. POKORNÁ, Věra. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2010. 333 s. ISBN 978-80-7367-817-3.
25. VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál (vydavatelství), 2014. 815 s. ISBN 978-80-262-0696-5.
26. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
27. VALENTOVÁ, Lidmila a kol. *Školní poradenství II*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. 207 s. ISBN 978-80-7290-629-1.
28. VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana a BUREŠ, Miroslav. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. 456 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3357-9.
29. VOJTOVÁ, Věra. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 330 s. ISBN 978-80-210-5159-1.
30. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních: účinnost od 9. února 2005. *Řízení ve školství : neperiodická publikace pro řídící pracovníky ve školství*. 2005, **13**(3), 24-36.
31. WALTER-KLOSE, Christian. Inklusion in der Erziehungsberatung?: aktuelle Situation und Perspektiven des Beratungsangebotes für Familien mit einem Kind mit Behinderung. *Vierteljahresschrift für Heilpädagogik und ihre Nachbargebiete : VHN*. München: Ernst Reinhardt Verlag, 2017, **86**(2), 127-144. ISSN 0017-9655.
32. ZAPLETALOVÁ, Jana a kol. *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika v pedagogicko-psychologických poradnách*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, ©2006. 107 s. ISBN 80-86856-29-1.
33. ZAPLETALOVÁ, Jana. Mapování práce výchovných poradců na základních, středních a speciálních školách (výsledky dotazníkového šetření). *Výchovné poradenství*. 2003, **36-37**(2), 4-66

Příloha č. 1

Žák č. 1 - Zpráva školy pro SVP

Jméno žáka[redacted] třída: 8.

1. Prospěch

- H vztah k učení: nezájem, téměř žádná snaha
- H aktivita: pouze pokud je vyvolán, často neví, které cvičení příp. jakým způsobem děláme
- H reakce na nezdar: žádné, často se projeví, že „je mu to jedno“, pokrčí rameny
- H motivace: pracuje zpravidla jen, pokud je k tomu nucen, často zadanou práci nesplní
- domácí příprava: většinu úkolů píše ve škole, opisuje je od ostatních, není připraven na předem oznámený test nebo zkoušení
- prospěch: velmi slabý, řadí se mezi tři nejslabší žáky ve třídě (ČJ 4-5, NJ 5, AJ 4-5, M 5)

2. Chování

- známka v 7. třídě – 3, zatím v 8. třídě návrh na sníženou známku z chování
- H problémy v hodině: nesoustředěný, baví se, gestikuluje, při volnějších hodinách (např.VV) často něco poškodí, zláme, bodne někoho tužkou do zad, oslovuje vulgárně spolužáky… pomůže pouze, pokud sedí sám
- P přestávky: je aktivní, vždy je tam, kde se něco děje (vylije pití, něco někomu zahodí, strčí do někoho, urazí slovem…), zpravidla se nepřipravuje na další hodinu
- P šikana: nadávky spolužákům, bere a zahazuje věci komukoliv, zřejmě je to způsob zábavy. V 7. třídě nalil mléko do bot vnukovi majitele restaurace, se kterým měl pár dní před tím konflikt, zničil spolužačce čepici.
- vztah k učitelům: příliš se neprojevuje, není drzý, zlobí hlavně, když na něj není vidět, lže nebo se do poslední chvíle nepřizná, přestože ví, že se mu na to přijde
- U jiné: špatně mluví („mumlá“), není mu někdy rozumět, nedokáže vysvětlit své konání

3. Spolupráce s rodinou

R Se školou jedná v současné době pouze matka (rodiče jsou rozvedení), na jednání se po vyzvání ze školy snaží dostavit co nejdříve. O všech problémech [redacted] ve škole byla seznámena, pokouší se situaci řešit.

4. Vlastní postřeh: Myslím, že [redacted] nezvládá látku, protože se dlouhodobě nepřipravuje a neučí se. Z tohoto důvodu se přestal orientovat v předmětech, které staví na dříve probraném (cizí jazyky, matematika). Ve škole nezažívá pocit úspěchu zřejmě v žádném předmětu. Není ani sportovně nadaný (TV), ani zručný (VV, PV). Neprojevil nadšení ani při aktivitách, které se netýkají výuky a slouží k upevnění vztahů a uvolnění atmosféry na škole. V kolektivu se stýká spíše s problémovými žáky.

V [redacted] Vypracovala: [redacted]

Příloha č. 2

Žák č. 1 - Dohoda se žákem v osmé třídě

Školní povinnosti [redacted] do konce školního roku [redacted]

1. **Vedení sešitů**
   - Sešity budou čisté a obalené
   - [redacted] si bude psát všechny poznámky z hodin.
   - Vypracuje zcela všechna cvičení, uložená během hodiny.
   - Pokud něco během vyučování nestihne, doplní chybějící látku/cvičení do následující hodiny daného předmětu.
   - V případě nepřítomnosti si [redacted] zjistí u spolužáků (telefon, internet) probíranou látku a vše dopíše před tím, než se vrátí zpět do školy. Doporučujeme kontaktovat [redacted]. Rozhodně nedoporučujeme [redacted], který je velmi často nepřítomen a látka mu v sešitech zpravidla chybí.

2. **Práce v hodinách**
   - Na začátku hodiny bude mít připraveny všechny věci včetně **ŽK** na lavici.
   - Během hodiny bude pracovat dle pokynů vyučujícího.
   - Nebude se obracet na ostatní spolužáky, gestikulovat s nimi nebo se jinak rozptylovat od průběhu výuky.
   - Pokud něco během hodiny nestihne, má možnost si to doplnit o následující přestávce nebo v pauze mezi obědem (v tomto příp. se musí domluvit s vyučujícím, zda tu může zůstat).
   - Pokud něco z probírané látky nepochopí, **domluví si** na konci hodiny konzultaci s vyučujícím
   - Zapíše si do zvláštního sešitu (úkolníčku) všechny úkoly a povinnosti z hodiny.

3. **Chování o přestávkách**
   - Po skončení vyučovací hodiny se přesune do další učebny.
   - Připraví si pomůcky na další hodinu.
   - Zopakuje si předcházející látku.
   - Bude se zdržovat na svém místě, výjimkou je toaleta, donesení pomůcek (tělocvik apod.) a zakoupení nápoje.
   - **Nebude brát** věci ostatních spolužáků, **háze**t jimi, nebo dalšími předměty v učebně (houba, křídy).
   - Pokud nebude schopen dodržet tato pravidla, bude o přestávkách stát před sborovnou na chodbě a učit se na následující hodinu.

4. **Domácí příprava**
   - [redacted] napíše domácí úkoly do následující hodiny, příp. do termínu určeného vyučujícím. Na později odevzdané práce učitelé nemusí brát zřetel.
   - Vypracuje pečlivě všechny opravy, opět do následující hodiny.
   - Zopakuje si a naučí se látku ten den probranou.
   - **Každý den předloží matce ke kontrole a podpisu** domácí úkoly, ŽK a úkolníček.

5. **Omlouvání absencí**
   - Každou absenci bude mít potvrzenu v ŽK od ošetřujícího lékaře (s MuDr. [redacted] je to již domluveno).
   - Omluvenku předloží ihned po návratu do školy třídní učitelce.
   - Pokud bude nemocen, je nutné, aby byla škola telefonicky informována do tří dnů (viz. Školní řád).
   - Omluvenku na odpolední vyučování nebo dřívější odchod ze školy musí mít napsánu předem v ŽK. Školu nesmí opustit sám, musí ho vždy vyzvednout zákonný zástupce.

Podpis žáka:

Podpis zákonného zástupce:

Podpis TU/VP:

Podpis ředitele školy:

Příloha č. 3

Žák č. 1 - Další ukázky sešitů

Obrázek 11 vulgární kresby v sešitě Aj

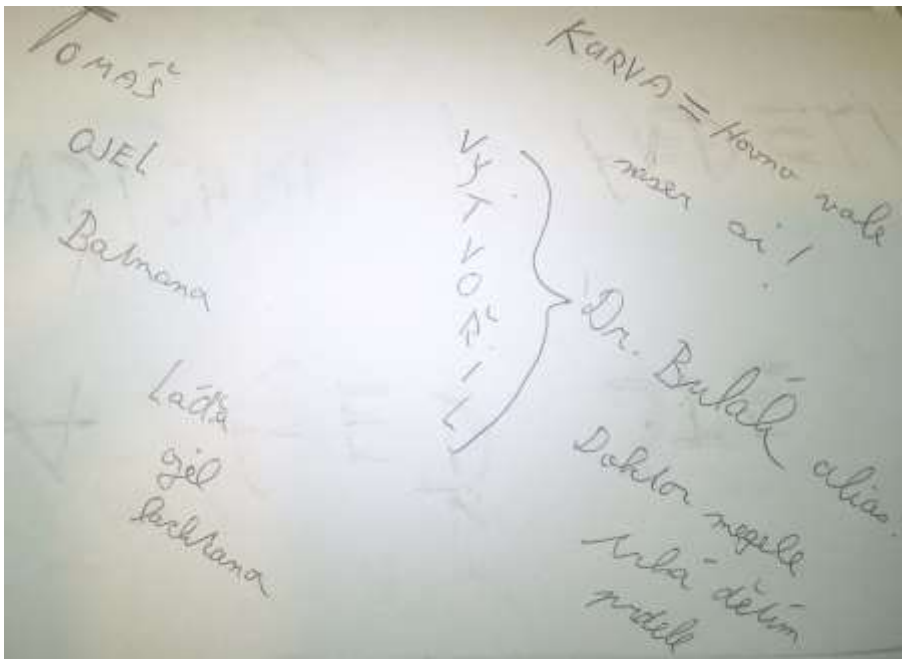

Obrázek 12 Práce během Výtvarné výchovy